

HRVATSKI
HRVATSKI

6 • 1995
LIPANJ

PLANINAR

**ČASOPIS HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA
JOURNAL OF THE CROATIAN MOUNTAINEERING ASSOCIATION**

**Godište 87
Volume 87****Lipanj 1995
June 1995****Broj 6
Number 6**

SADRŽAJ

18. skupština izabrala novo čelništvo HPS	161
Ivana Petrov: Priča o Kozjaku	162
Mladen Fliss: Veselo kroz Istru	164
Prof. Mira Šincek: Pokisli na Mangartu	166
Ivica Marijanović: Bijela priča	168
Vladimir Jagarić: Gajev kamen na Plešivičkoj gori	170
Martin Sušac: Silazak s Ivanšćice	172
Miljenko Pavešić: Od Djevojačke gore do Vrbnika nad morem	174
Iz albuma Tomislava Markovića	176
Petra Kostanjevac: Žumberak ili raj apsolutnoga	178
Prof. dr. Željko Poljak: Stogodišnja borba za zaštitu Medvednice	179
Adresar društava u Hrvatskoj	183
Novim i nepoznatim stazama	186
Tko je tko u hrvatskom planinarstvu	188
In memoriam	189
Vijesti	190

Slika na naslovnoj stranici:
Na Guslici iznad Platka

Foto: Miljenko Pavešić

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: prof. dr. Željko Poljak, HR-41000 Zagreb, A. Cesarca 5

UREDNIČKI ODBOR: Nikola Aleksić, dr. Borislav Aleraj, Darko Berljak, dr. Srećko Božičević, ing. Vlado Božić, Željko Gobec, Jakša Kopic, dr. Milivoj Kovačić, prof. Krunoslav Milas i Tomislav Pavlin

Pretplata za 1995. godinu 65 kuna (za inozemstvo 35 DEM), poštanskom uplatnicom na žiro račun Hrvatskog planinarskog saveza broj 30102-678-5535. Devizne uplate na broj: SWIFT-ZABA-HR XX 25731-3253236. UPOZORENJE! Na uplatnici bezuvjetno unijeti u rubriku "Poziv na broj" u mali prozorčić broju 02, a u veću svoj pretplatnički broj koji se nalazi uz adresu na omotu svakoga dostavljenog časopisa. Bez toga broja pretplata se gubi (banka dostavlja samo podatak o pretplatničkom broju). Novi pretplatnici trebaju taj broj tražiti od Saveza (pismeno u Kozarčevoju 22, telefonom 448-774) ili Savezu poslati fotokopiju uplatnice.

IZDAVAČ I REDAKCIJA: Hrvatski planinarski savez, HR-41000 Zagreb, Kozarčeva 22, tel. i fax 01/448-774 (8-14 sati). Izlazi u 12 brojeva godišnje. Prvi broj izašao 1898. godine kao glasilo Hrvatskog planinarskog društva. Časopis nije izlazio od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. Od 1949. do travnja 1991. izlazio pod naslovom "Naše planine"

TISAK: Štamparija "Spiridon Brusina", VI. Danica i Ante Pelivan, Lomnica D., Velika Gorica

Tiskanje časopisa omogućuje donacijama Tvornica boja "Chromos" Samobor

Na ovaj časopis ne plaća se osnovni porez na promet na temelju mišljenja Ministarstva prosvjete (612-10/92-01 187 ur. br. 532-03-1/7-92/-9201 od 16. 3. 1992)

18. skupština izabrala novo čelništvo HPS

Osamnaesta skupština Hrvatskog planinarskog saveza, koja je održana 20. svibnja u Samoboru, izabrala je novo čelništvo Saveza. U idućem broju opširan izvještaj, a ovdje samo sastav novih organa. Napomenimo kao osobitost da je novi predsjednik, ing. Ivica Piljić, prvi predsjednik izvan Zagreba i uz to najmlađi u proteklih 120 godina (rođen je 1961. godine). Ur.

Predsjednik

Ivica Piljić (Športsko-penjački klub Marulianus, Split)

Potpredsjednik

Drago Trošelj (HPD Krndija, Našice)

Predsjednik Izvršnog odbora

Darko Berljak (PDS Velebit, Zagreb)

Izvršni odbor

Željko Poljak (Planinarski klub Hrvatskog liječničkog zbora Zagreb)

Borislav Aleraj (PDS Velebit, Zagreb)

Miroslav Mesić (HPD Klikun, Pleternica)

Vlado Novak (HPD Japetić, Samobor)

Senaid Serdarević (PD INA-OKI, Zagreb)

Vladimir Sor (HPD Grafičar, Zagreb)

Ana Sutlović (PDS Velebit, Zagreb)

Zoran Šikić (Nacionalni park Paklenica, Starigrad)

Jagoda Borčić (PD Kapela, Zagreb)

Alojz Kranjc (HPD Gradina, Konjščina),

Nadzorni odbor

Vesna Kahle (Planinarski klub Hrvatskog liječničkog zbora, Zagreb)

Josip Colnar (PD Kamenjak, Rijeka)

Roko Nikolić (HPD Sisak)

Miroslav Ivanišević (HPD Vihor, Zagreb)

Boško Mrden (PDS Velebit, Zagreb)

Njihovi zamjenici

Bruno Šibl (HPD Zagreb Matica)

Josip Sakoman (HPD Željezničar, Zagreb)

Josip Rukavina (HPD Lipa, Sesvete)

Ante Starčević (HPD Martinščak, Karlovac)

Slavko Sohr (HPD Petrov vrh, Daruvar)

Sud časti

Tomislav Jagačić (HPD Ravna gora, Varaždin)

Željko Brkljačić (HPD Visočica, Gospić)

Mijo Gorski (HPD Stanko Kempny, Zagreb)

Njihovi zamjenici

Ivan Novotni (HPD Orahovica)

Nenad Vadić (HPD Novi Zagreb)

Veljko Vlahović (HPD Grafičar, Zagreb)

Priča o Kozjaku

IVANA PETROV, Šibenik

S povratnom kartom putničkog vlaka u ruci za relaciju Šibenik - Kaštel Sućurac, započeo je 4. ožujka naš planinarski izlet. S klopotom vagona počele su se izmjenjivati slike pospanog Šibenika i okolnih krajeva okupanih kišom. Vrijeme je brzo proletjelo i vlak se zaustavio u Kaštel Sućurcu. Odatle smo se autobusom prevezli u Kaštel Kambelovac, gdje su nas dočekali ostali sudionici ovogodišnjeg obilaska Planinarskog puta "Kolijevkom hrvatske državnosti". Bilo je tamo Zagrepčana, Gospićana, Dubrovčana, Makarana, Metkovčana, Splitskana i nas Šibenčana, te Kaštelana, domaćina ovoga zanimljivog planinarskog okupljanja. U crkvi sv. Mihovila pozdravili su nas domaćini i pučki pjesnik Marin,

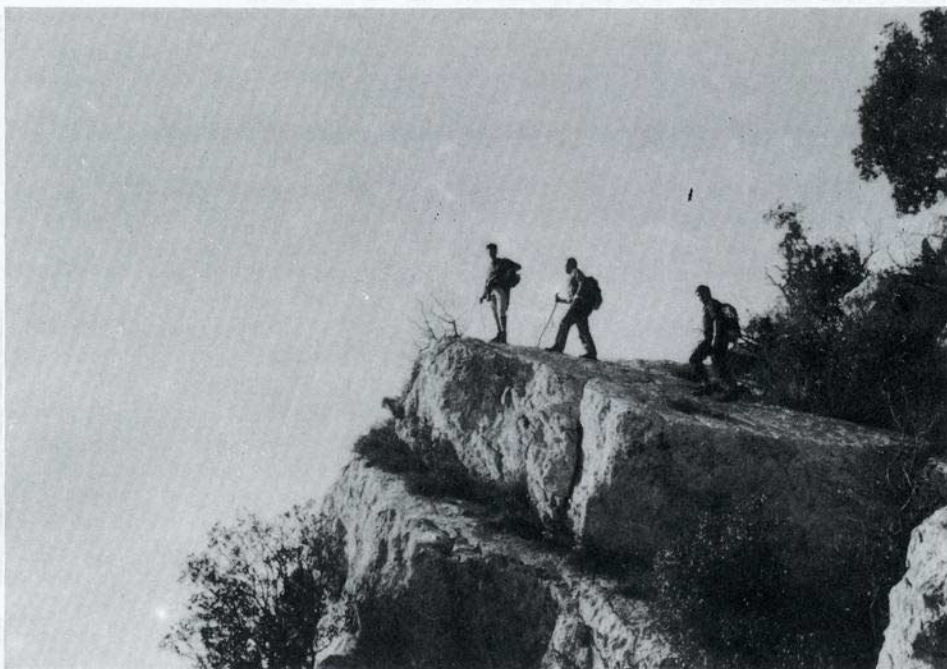
na svoj specifičan način. Nakon toga svečanog dijela ukricali smo se u autobus i krenuli do aerodroma. Odjednom nam se pred očima ukaže petstoljetna maslina, spomenik vremena pred kojim čovjek mora uzdahnuti. Od aerodroma počinje uspon prema prvoj kontrolnoj točki, Sv. Martin. Ta se crkvića nalazi na značajnom arheološkom mjestu Bijaći. Spominje se i u Trpimirovoj ispravi iz 852. godine, a dokazano je da je tu bila rezidencija hrvatskih vladara. Ovdje, uz tu crkvicu na podnožju Kozjaka, počeo je sat starohrvatske povijesti.

Prema drugoj kontrolnoj točki put vodi vrhom Bijaća do crkvice Sv. Nofra. Odatle se pruža najljepši pogled na svih sedam Kaštela, na

Šibenski planinarski podmladak na vrhu Kozjaka, 5. ožujka 1995.

Foto: Josipa Baranić

Na Planinarskom putu "Kolijevkom hrvatske državnosti"

Foto: Josip Pejša

Split, Marjan, Čiovo... Priroda je ovdje zaista bila izdašan stvaratelj. Kiša što nas prati čitav put ne posustaje, pa smo nakon treće kontrolne točke, crkvice Sv. Nikole od podmorja, krenuli u Vatrogasni dom, gdje nas je čekao zajednički ručak. Apetita, veselja i smijeha bilo je napretek. Kiša i dalje uporno pada, a mi mokri. Tu se peče slanina i priprema peka. Dubrovčani su nas pozvali na piće, na Fantu koje je, usput kazano, bilo samo pola decilitra u jednolitrenaoj boci. Ispod stola ležao je neki blatnjavi šarplaninac, sretan što je s nama. Manje društvanice nas mladih kreće mraku ususret, po neumoljivoj kiši i magli, u novi planinarski dom "Pod Koludrom". Tu je naša zajednička spavaonica, jedna soba za dnevni boravak i golemi kamin. Vatra pucketa, drva mirišu, toplina se širi prostorijama koje se za čas pretvaraju u sušionicu. Pomisao da se oni u Putalju možda bolje zabavljaju, nekima je dala poticaj da su po mraku i pljuskunju ponovo pješačili kako bi se priključili većinskom dijelu planinara. I nije im bilo žao. Ostatak noći prošao je u pričanju, smijehu, spavanju i sanjanju. U sedam ujutro svi smo bili spremni za uspon. Poslije mise pred kapelicom sv. Roka, nedaleko od doma Pod Koludrom, podijelili smo se u dvije skupine. Jedna je pošla na Sv. Ivan Biranj (631 m), najviši vrh zapadnog Kozjaka i mjesto kojem hodočaste Lukšićani u

lipnju i kolovozu, a druga prema Sv. Luki (779 m), najvišem vrhu Kozjaka. Ovu su skupinu sačinjavali Dubrovčani, Metkovičani i mi, Šibenčani.

Kiša i dalje pada, a mi se penjemo strmom stazom, svatko sa svojim mislima, pazeći da stavimo nogu na isto mjesto gdje je nečija noga prethodno uspješno stala. Možda smo u tom trenutku svi mislili isto: o kamenu, o vjetru, o moru što je uzburkano ostalo za nama, o Trpimiru, Mislavu, slavnoj Jeleni ili pak o ljepoti planinarenja. Samo Kozjak stoji postojan i pamti.

Pred nama je izazov, litica koju treba svladati po klinovima i uz pomoć sajle. Upozorenja su ozbiljna: "Treba paziti, ne gledati ni gore ni dolje, ni koliko još ima ..." Puni vjere i hrabrosti uspješno smo svladali prepreku, a naša sposobnost vrednuje nas i kao alpiniste. I pored kiše, klizanja i padanja u blato, vrijeme brzo prolazi. Bliži se rastanak, razmjena adresa, telefona, poneka poklonjena ljubičica za uspomenu na kavalira i "vidimo se!". Vlak nas je čekao u Kaštel Sućurcu. Ponovo klopotanje vagona, vraćaju se iste slike, ali i želja da se vratimo na Kozjak kad na njemu bude carevalo sunce. Čovjeku zaista treba malo da shvati užitak i ljepotu i da se ponovo vrati prirodi.

Veselo kroz Istru

S planinarskom školom HPD "Zagreb Matica"

MLADEN FLISS, Zagreb

Uzmite nešto hrane i čiste gaće, strpajte sve to u zavežljaj i idemo! Istra nas zove da je obidemo. A u obilazak krećemo najmodernijim autobusom zvanim "Enterprise", koji je organizator ovoga izleta dao konstruirati specijalno za vas. Autobus ima grijanje, hlađenje, stereo, video, WC, tuš kabinu, jedno- i dvokrevetne sobe. Tu je i kapelica za one koji putem klonu duhom. A za one koji klonu i tijelom, autobus ima i duboko zamrzavanje. Da ne zaboravimo: autobus ima i prozore. Da bismo čim više snizili troškove puta i tako cijenu izleta učinili prihvatljivom za najšire narodne mase, morat ćemo štedjeti na gorivu. Zato je autobus, prema tajnim nacrtima našega organizatora, napravljen tako da svako sjedalo ima i pedale. Vrteći te pedale jačate duh i tijelo. Jedan okret za mamu, jedan za tatu, jedan za vašeg vodiča koji vas toliko voli. Samo radi vaše udobnosti, dragi će vas vodič prikovati lancima za sjedalo. Lance ne oštećujte jer su od neprocjenjive vrijednosti i nabavljeni su po akcijskim cijenama iz najpoznatijeg rimskog galijogradilišta. Kad se umorite, tu su hitri goniči robova da vas bodre pucketanjem biča. Muzika će svirati cijelo vrijeme: afrički bubnjari brinut će se za ritam i dobro raspoloženje. Vi pjevate: "Pokle su me prikovali zlizane za ovi daski..." Kao što vidite, sve je odlično pripremljeno i organizirano, samo da se na izletu što ljepše prove-

dete. Zato krenimo! Put će za najveći dio vas trajati tri dana. Oni koji budu dobri, vraćaju se u ponedjeljak u Zagreb. One koji ne budu dobri, prodajemo na galijske. Čist prihod, minus provizija organizatora, ide u blagajnu sekcije.

1. dan. Već na početku prelazimo sve granice, a naročito onu prema Sloveniji. Slovenski carinici dočekuju nas s najvećim počastima, a mi im za uzvrat pokazujemo svoje osobne iskaznice. Nastojte se smješkaty bar na slici kada to niste u stanju u stvarnosti. Šofer je dobrog raspoloženja i u čast prelaska granice odlučuje vas počastiti s nekoliko kapi benzina. Put nas dalje vodi mimo motela Grosuplje. Ovdje ćemo zastati nakratko da udahnemo malo zraka ili možda kakvu kavu. Za kavu vam trebaju tolari, koje ste propustili kupiti u Zagrebu. Zato to sada možete učiniti ovdje, ali znatno nepovoljnije za vas. Ne brinite, organizator za vaše novčane transakcije ne dobiva nikakvu proviziju. Niti odgovara.

Mimo Ljubljane stižemo do Postojne. Ako ne bude pješčane oluje, nastavljamo prema Slavniku. A ako bude, organizator vas sklanja na sigurno u Jamu. Ali ne na svoj trošak. U Postojnskoj jami ima puno lijepih stvari. Najljepše su one koje stoje i one koje vise. Za njih u stručnoj literaturi postoje određeni nazivi, koje ste već trebali naučiti na prošlom izletu. Oni koji to nisu, ostaju neuki. Recimo da nema oluje i ne idemo u Jamu. Stvari iz Jame možete tada vidjeti na kojekakvim slikama i filmovima. Mi ćemo vas pak popeti na 102800 centimetara visoki Slavnik. Na vrhu Slavnika nalazi se šank oko kojega je izgrađen planinarski dom. Tu možemo razvezati svoje zavežljaje i blagovati. Ako se budete pristojno ponašali, možda će vam prodati i koje pivo ili sok. Oglodane kosti i ogriske jabuka ne bacajte nego ih spremite, dug je još put pred nama.

Potom putujemo dalje i posjećujemo stari grad Socerb. S njegovih se zidina vidi Trst kao na dlanu. Oni hitrih nogu i punog novčanika mogu skočiti do Trsta u šoping. Tamo uvijek mogu naći kakav autobus za povratak u Zagreb. Mi ostali krećemo dalje za Tinjan. Birajte: pješačka šetnja ili okretanje pedala. Tinjan je zanimljiv zbog tvrđave koju su u srednjem vijeku sagradili njezi-

ni stanovnici. Nisu naime htjeli ugostiti turske turiste, koji su ovuda stalno išli na šoping u Trst. Zato Turci sada više ne idu u šoping u Trst, što u znatnoj mjeri utječe na talijansko gospodarstvo.

Predvečer stižemo u turističko naselje kraj Umaga, gdje nas naš najdraži organizator raspoređuje u apartmane. Pri tome vrijede pravila igre "Čovječe ne ljuti se!" Za one koji se naljute, nema večere. Za ostale je večera u vlastitom aranžmanu. Ako niste ništa ponijeli ili ste putem sve pojeli, tko vam je kriv. Možete se ljutiti koliko hoćete. A ako se ljutite, i opet nema večere.

2. dan. Za nedjelju ujutro organizator prvo predviđa buđenje. Ako se ne možete probuditi sami, organizator će to vrlo rado učiniti osobno: pusom ili kantom hladne vode (predbilježbe se primaju subotom navečer). Za one koji se uopće ne mogu probuditi, organiziramo prijevoz do Zavoda za patologiju Opće bolnice u Puli. S obzirom na ono što vas danas čeka, bolje da se uopće ne budite. Doručkujte obilno. Po ukrcaju u "Enterprise" čeka vas pedaliranje sve do grada Grožnjana. To je zanimljiv gradić u Istri, s jako kulturnim stanovnicima. Tu na svakog stanovnika pripada pola umjetničke galerije. Iz nepoznatih razloga ovdje se svakog ljeta skupljaju mladi glazbenici pa znaju guditi po cijelu noć ("gudi, gudi dok zora ne zarudi..."). Od glazbe jako dobro uspijevaju stariji ljudi, pa zato u Grožnjanu i nećete naći mladih žitelja.

Od Grožnjana dalje kombiniranim pješačko-autobusnim pohodom posjećujemo naselja Završje, vršak Žbevnica, gradić Buzet, ruševine Dvigrad i kanal Limski. U Buzetu je odmor za ručak koji nećete zloupotrijebiti odlaskom u mjesnu pivovaru. Dvigrad su ruševine dva srednjevjekovna grada koje stanovnici u XVII. stoljeću napuštaju pred najezdom kuge i sklanjaju se u obližnji Kanfanar. Pred sam kraj XX. stoljeća opet bježe, ovaj put iz neutvrđenih razloga. Vama se ovdje pruža jedinstvena prilika da kući poneseš bacil kuge kao uspomenu na jedan prekrasan izlet.

Da ne biste gladni u krevet, vaš najdraži organizator pobrinuo se da za jeftine novce kušate najbolje istarske specijalitete. To će se dogoditi u mjestu zvanom Kloštar gdje se nalazi čuvena "Istarska kuća". Nemojte razbijati čaše i krasti inventar, i sve će proći u najboljem redu. Spavanje!

3. dan. I evo, samo još jedan dan, i idemo kući. Tko izdrži ovo danas, na večer je u Zagrebu.

Ujutro smotra s pregledom ušiju i noktiju, zatim priprema za polazak. Doručka nema jer ste se najeli u Istarskoj kući. Današnju turu počinjemo odlaskom iz Umaga. Umjesto jutarnje gimnastike, okretanje pedala do grada Roča. Od Roča do Huma vodi "Aleja glagoljaša". Ta aleja izgrađena je u spomen popova glagoljaša koji su širili pismenost i kulturu (bolje i to nego kuga). Mi smo došli da tu njihovu pogrešku ispravimo. Alejom ćemo se prošetati do grada Huma, koji je najmanji grad na svijetu. Ne znamo jesu li glagoljaši odgovorni i za to, ali znamo sigurno da nakon našeg odlaska Hum neće biti ništa veći.

Dalje krećemo autobusom i obilazimo sela Lupoglav i Vranje. Sve puno dvoraca i ruševina. Na nizbrdicama šofer povremeno pali motor. U Vranjsku dragu idemo pješice kroz tunel. Ulazimo na jednom kraju, a izlazimo na drugom. To je jako važno radi orijentacije. U Vranjskoj drazi su čudni kameni stupovi na kojima se za lijepa vremena mogu vidjeti alpinisti kako se penju. Tko se jednom popne...

Vrhunac cijeloga ovog puta je na vrhu Učke. Vrh Učke se ne zove Učka nego Vojak i on je, za vašu informaciju, visok točno 1396 metara. Na vrhu se nalazi prekrasna zidana kula. Ako su se vodiči do sada vama popeli na glavu, vi se zato možete popeti njima na kulu.

U Zagrebu vas vaši najdraži mogu očekivati četvrtog dana, ako sve bude išlo po planu. A da bi sve išlo po planu, slijepo slušajte svoje vodiče i svako se jutro budite na vrijeme.

Pokisli na Mangartu

Prof. MIRA ŠINCEK, Varaždin

Ponedjeljak kiša!

Spremam se zakoračiti u sivu zavjesu vode što silazi s neba niskog i tmurnog ali i iz zemlje izvire stvarajući male brzake na cesti. Iako bih rado ostala u toplini i suhog sigurnosti doma, ipak skupih hrabrosti za tridesetminutni hod kroz kišu i vlagu, pripravna obilaziti mnoge lokve, preskakivati male bujice na putu, izmicati neopreznim vozačima koji su odavno zaboravili kako je biti pješakom na kiši sred ulice u kojoj slivnici ne rade. Kišobranom bubnjaju kapi i već šarena svila na spojevima po koju propušta. Nastojim koračati ne razmišljajući, ne osjećajući, no samo jedan zakašnjeni skok pred jureći autom i pljas! Evo, sad su i noge mokre. Ta me rečenica ko bumerang odnese s ovih vlažnih ulica moga pokislog grada, odbaci me munjevito i vremenom i prostorom unatrag, u kolovoz, na Mangart.

Ponedjeljak! Oblačno!

Kolona automobila miruje uz rub ceste od planinarske kuće pod Margartom sve do kraja sedla u zelenilu bujne trave. Rijeke ljudi slijevaju se s vrha, izranjaju iz stijena, sjena i kamenja unoseći šarolikost u prostor svojom odjećom. Kasno je poslijepodne, mi tek stigismo. Svuda oblaci. Vrhovi navlače sivu kapu, zagonetno se krijući. Idemo! Zbog Mangarta smo doputovali. Odabiremo talijanski smjer k vrhu. Oblaci se gomilaju sve više. Ništa zato, bar nam nije vruće, ne blješti kamenje iskrama sunca! A pogled, vidici? Hm! Ipak, s vremena na vrijeme oblaci se k'o tanano tkanje paraju na oštrini kamenja, na rubovima stijena ili razmaknu lelujavu k'o zavjesa na vjetru i u raspuklini se ukaže dubina zelena, neki daleki vrh ili bljesne daljina u svjetlu nama nevidljivog sunca. A onda ponovo vjetrici zagrne zavjesu, a mi se i dalje uspinjemo stazom vlažnom, klizavom, kroz oblak.

Susrećemo posljednje skupine planinara, silaze s vrha. Zastajkuju. Uvjeravaju nas kako je izbor ovog, lakšeg puta po ovakvom vremenu i bolji i pametniji. Krade ih oblak što sve gušći biva.

Naskoro ostadosmo posve sami, sami i jedini u zraku zasićenom vlagom bezbrojnih sličnih kapljica. Sve je omekšalo, glatko. Oblak zatamljuje žustrinu koraka, prigušuje riječi, leluja kretanje i čini se ne hodamo, dižemo se nošeni obla-

kom sve više i više, odnosi nas gore, visoko, visoko u svoje carstvo. U daljini muklo tutnji, mračni se. A onda se staza izravna, smiri, zastaje i staje na malom kamenom zaravanku, tik u podnožju velikog drvenog križa na vrhu Mangarta. U sivilu što sve je obgrlilo, križ svjetluca kapljicama, nebo sa zemljom spajajući, visini stremeći kamenu prikovan.

Dahom prohladnim i mokrim oblak šuška našim jaknama, ruke zebu. Ništa se ne vidi, ipak Mangart je tu i mi s njime i ponavljamo uobičajeni "protokol" s tolikih vrhova: upisujemo se u knjigu, otiskujemo štambilje, slikamo (barem koji snimak za sjećanje). Na usnama trag čokolade, u očima puno, puno smijeha.

U daljini nevidljivoj sve glasnije i jače tutnji, ponekad tresne jako kao kad netko na propuhu otvori vrata. Zrak gusne kapljicama, oblak nas vlagom omata. Ostanemo li još samo malo, pretvorit će nas u tri šarene plutajuće točke izgubljene u ovom sivilu što seže u beskraj. Da krenemo? Valjalo bi.

Silazimo oprezno, za nama oblak sve guta i briše. Noge vlažnim kamenjem bježe brže no što bismo željeli. Pred nama nebom munje užarenim noktima grebu otvarajući plamteće rane, ostavljajući vatrene ožiljke. Gromovi tutnje, odzvanjaju vrhovi uokolo. Vлага majušnih djelića oblaka postupno se pretvara u krupnije, sve krupnije, u zgusnute kapi, u kišu, već i pravi pljusak, koji traje, traje! Obilje ove vode s neba uskoro je ugasilo požar munja i neka se prijeteća i čudna polutama stisnula uz zemlju.

Osjećam kako kiša probija slojeve odjeće, ledenom hladnoćom omata tijelo. Još su samo noge suhe. Kamena staza naskoro nestaje u svili visoke zagasite zelene trave. Korak se odmara hodeći mekoćom ovoga prirodnog tepiha. Vlažna se kosa zalijepila čelom, obrazima, suzama nalik, kotrljaju se kišne kapi. Pljušti, ne jenjava! Dolje, ne više tako daleko, nazire se krov planinarske kuće, donoseći čeznutljive slike topline, pucketanje vatre i čaja mirisnog. Na stazi sve više lokvica i malih živahnih potočića. I popustiše cipele navali vode - eto sad su i noge mokre!

Na dugoj, vijugavoj i praznoj cesti, usamljen naš je auto, odavno su drugi odjurili put doline.

Napokon stigismo u dom. Ko miševi pokis-

li, promrzli. A u domu hladno. Ipak, daju nam sobu s prekrasnim pogledom, naravno, ako se razvedri.

U hladnoj sobi uzalud prevrćem, premećem i tražim po naprtnjači. Sva topla odjeća, sve dugih rukava, već je na meni, mokro i ledeno. Što sada? Užasava me pomisao kako će malo topline pružiti majice kratkih rukava. Srećom postoje prijatelji. Ta divna stvorenja, uvijek u pravo vrijeme na pravom mjestu. I već mi ruka poseže za ponuđenom košuljom mekom i oh, divno suhom. Umah ulijećem u njeno toplo i nježno okrilje k'o u dragi zaštitnički zagrljaj.

U blagavaonici su naložili vatru, soba je još proladna al' miris drva godi i obećava. Olukom prozora kiša bubnja kapima k'o bezbroj sitnih koraka dječijih kad stupa. Na stolu svijeće plam (ovaj dom nema agregat ni struju), konzerve, voće, čaj - romantična večera pod pokislim Mangartom. I umah srce mi preplavi plima radosti - uistinu, kako je malo potrebno za sreću, danas tek košulja topla, suhe noge i vatra sunca u pri-

jateljskim očima nad mirisnom šalicom čaja.

Drugo jutro, s prozora naše sobe, pogled je letio daleko. Do bijelih vrhova u Italiji, dubina tamnozelenih, stijena zarumenjenih cjelovom ranog sunca.

Iz doline k sedlu uspinjahu se ovce, bijele i crne. Bez žurbe, lagano, lelujav, blejeći povremeno. One posve bijele bijahu ko grudičasti ostaci maglice razasute nisko međ' stijene i žbunje, a crne pak k'o njihove vjerne mrke sjene pratilice. Oglasilo bi se s vrata predvodnika cinkavo zvono i vunena je povorka stizala k sočnim visinskim livadama.

Mi ostavljamo Mangart, veličanstven i iskričav, sav u sjaju sunca (želeći ga jednom i takvog posjetiti) i autom već jurismo planini drugoj u susret: Dovidjenja, Mangarte - dobar dan Krne!

...

- Dobar dan! Uh, kakav dan! - pozdrav što me dočeka na vratima škole, u pravi tren vrati me stvarnosti ponedjeljka jesenje kiše mog Varaždina!

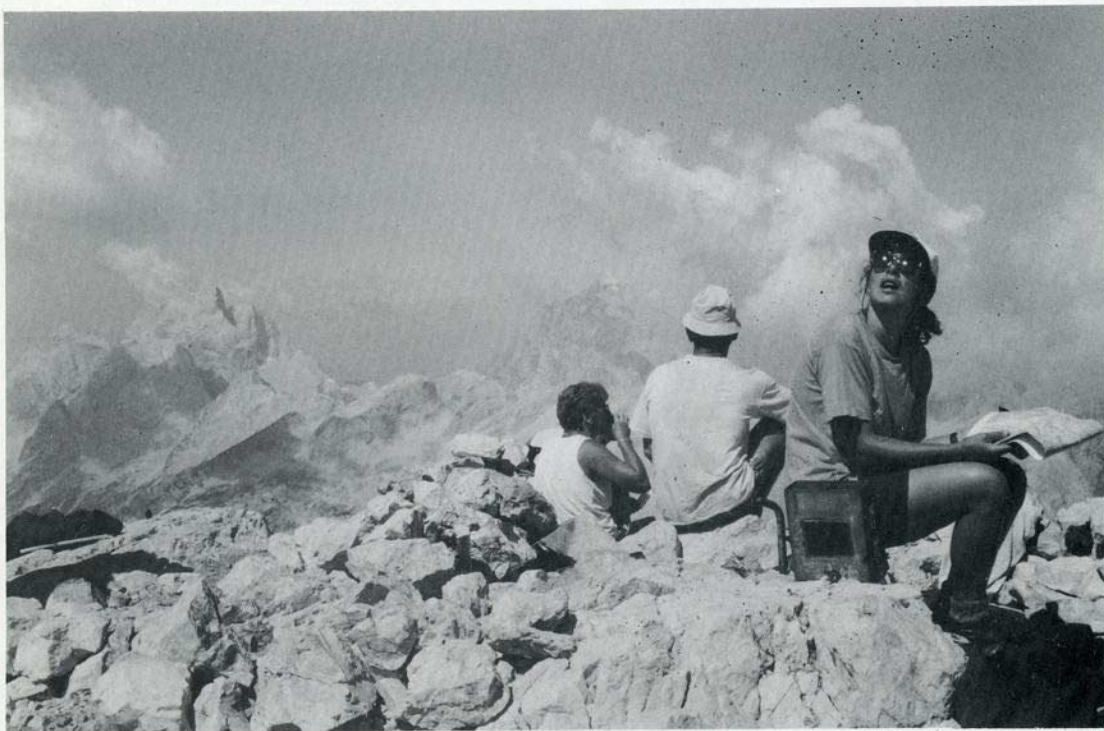

Foto: Josip Pejša

Bijela priča

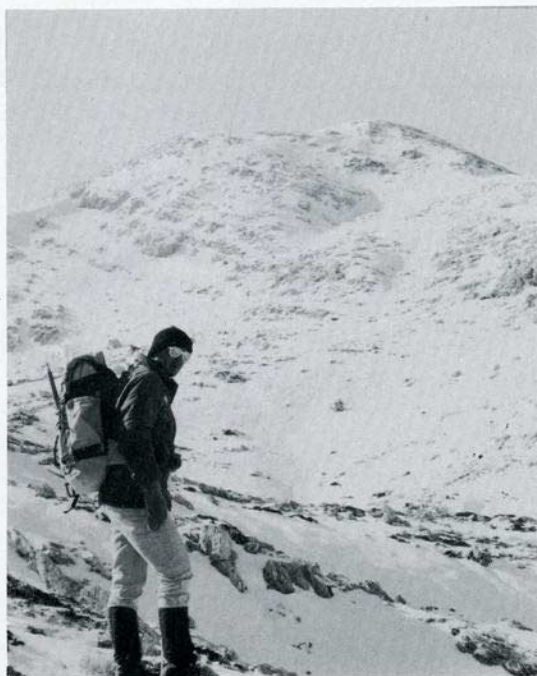
IVICA MARIJANOVIĆ, Imotski

Zabijelila Bijakova zaodjenuvši se poput kakve snježne kraljice iz bajkolikih prizora. Dubok je snijeg prekrio sve, iznenadivši i zimogrozna stabla maslina kojih ovdje - u Rasovcu, malenom seocetu podno zapadnog dijela planine - ima u neuobičajenom broju. Spuštamo se k selu smještenom u malenoj kotlini i uokvirenom brdašcima. Ona ga zaklanjaju od studeni koju donose vjetrovi što se zalijetaju s hladnih hercegovačkih visova. Razbacujem poglede po bjelini što se rasprostrela uokolo i obuzela me ljepotom, te joj se predajem treptajem sreće što je razvlačilo usne u jedva vidljiv smješkak zadovoljstva. Sveti Ilija i Šćirovac, dva dominantna vrha u ovom dijelu planine, mamili su izazovno svojim djevičanskim bjelilom. Bijakova je ovdje strma i stjenovita pa je uspon do ovih vrhova dugotrajan i mukotrpan, a zimi i pravi pothvat. Uvukavši se pod snježni pokrivač, selo se nevoljko budilo: dimilo se tek iz pokoje kuće, poneko starije čeljade "klapa" oko kuće, a kućno blago željno iščekuje prve obroke. Ogojelo se drveće pognulo pod bijelim teretom, dršće žudeći sunce i strku vrabaca po granama ne bi li malo ugrijalo. Snjegović kraj puta još spava, umoran od jučerašnje strke i vriske djece. Nismo nepoznati u ovom kraju; zbog dugotrajnih uspona na ovom dijelu planine dolazili bismo uglavnom ljeti, ali otkad je rat i Hercegovina nesigurna, dodemo češće, tako da su nas stari Marijan i žena mu prepoznali još u vozilu. Ne da im se spavati usprkos zimi pa se podigli i "prpaju štogod" dok se mlađarija ne ustane. Gledaju sa zanimanjem u naše zimsko izdanje, čudeći se "pustoj" opremi. - Lipi cokula u tebe - zainteresira se Marijan gledajući u "čudo" na Joškovim nogama. Pogledam ispod oka u Joška očekujući vulkan. Naime, planinarstvo je za njega svetinja. On je od one vrste ljudimrava bez kojih nijedno ovako društvo ne bi moglo opstati. Daje cijeloga sebe bez obzira je li riječ o skupljanju članarina, pretplatama, propagandnim akcijama i svim onim "malim" stvarima što idu uz planinarstvo a za koje mi ostali - "ma bi rado, ali evo baš nemam vremena". Usprkos tome što smo ostali bez prostorija, on organizira predavanja, kupuje knjige za biblioteku društva, nabavlja opremu i financijsku potporu u sredini koja na planinarstvo gleda isto kao "eskimi na

frizider". Duša je od čovika, ali morate paziti da pred njim ne zabrljate u bilo kojem, planinarskom, pogledu. Ne podijeliti oduševljenje s njim u vezi s kakvom akcijom, nemaran i neritualan odnos prema opremi ili, kao sada, poseljačiti nazivom cokula ove veličanstvene Koflachove gojzerice, predstavlja ozbiljnu opasnost da se na vas sruči bujica psovki - predika s obavezanim: "... s kim ja odam u planinu ... ajme, ... o, da ovo vide Poljak i društvo!..." Uхватivši naše poglede iz koji se čitala želja za "predstavom" i poštivajući ipak neupućenost staroga, Joško promrsi nešto kratko, nastavljajući s vađenjem opreme. Kada pak stara upita naivno: "A šta će vam ti mašklini?" - pokazujući na cepine koje je Joško ponosno izvadio i počeo nam ih dijeliti - nije izdržao pa nam podviknu da se već jednom spremimo jer on polazi i nema namjeru čekati smotanice. Podosmo poslušno za njim, u tišini, gurkajući Biloga da šuti jer bi mogao štogod zabrljati. Dok se upućujemo k drugom kraju sela, odakle počinje staza, primjećujem da se uztišmalo uz prozore kuda smo prolazili. Ha, baš smo krasno izgledali ovako nakićeni cepinima, skijaškim štapovima, gležnjačama i naprtnjačama. Mora se priznati da se Joško trudio - naročito otkad se vratio s Mont Blanca - da sličimo na prave planince, boreći se protiv našega neformalnog izgleda i "šetačkog planinarstva", kako je on nazivao izlete po okolnim "patuljcima". Uzalud se Vlajčić branio pričom kako je on zadovoljan tim patuljcima, kad se ima u vidu da su neki opisali kao pravi pothvat uspon na planine kojih vrhovi su u razini Matine pojate u Vrđolu.

- Ako Bog da i dođu bolja vremena, unda ćemo se izodat ... - opravdavao bi se, dok bi Joško kolutao očima kukajući nad kaznom Božjom što ga od svih ljudi na ovoj gorovitoj planeti dopada ova skupina "šetača". Ipak, dok smo kroz ostala godišnja doba bili prilično proizvodljivi u izgledu - poneko (na Joškov užas) samo s lovačkom torbicom i sportskim patikama umjesto gojzerica - zimi smo ličili likovima na fotografijama s ozbiljnih planinarskih pohoda, te bi Joško, kao sada, ponosno vodio našu skupinu. Iako su danja svjetla odavno zasjala, sunce se samo naslućuje, nisko je i zaklonjeno brdima što čudno upijaju njegovu toplotu. Bura je noćas zasušila

snijeg koji škripi pod nogama. Gledam tu bjelinu što se prosula uokolo, zamaskirajući prirodu u čudne i zanimljive oblike, tako da mi i dobro znani predjeli izgledaju novi i zanimljivi. U tišini bez vjetra sve kao da je zastalo u nepokretu, poput glumaca pri spuštanju zavjese. Nalazim nekakav nepoznati užitak u hodu po snijegu i jednostavno se predajem zvukovima što ih proizvode koračaji. Potaknuti valjda ovim užitkom, izroniše najednom prizori iz tko zna kojeg kutka sjećanja. Oživješe slike iz djetinjstva ispunjene slašću nesputane igre po snijegu. Znam da je ovo jeka one radosti; nerazumljiva je jer potiče iz daljina prošlosti koja nepovratno nestu u virovima toka rijeke vremena. Ni kad smo sjeli da otpočinem kod Šutinih staja, nekada ljetnih gnijezda rastovačkih čobana, nisu me napuštala sjećanja. Prenuh se tek kad rasprava oko toga treba li ići dalje postade bučnija. I bez snijega se ovdje napredovalo sporo tako da bi bilo problematično popeti se na vrh i vratiti za vidjela. Bili je već počeo s raspreamanjem i nudeći nas rakijom govorio kako smo i dovde "vele posla" učinili pa možemo "lipo marendat, isčakulat se i pomalo nazad". Joško se naroguši, govoreći kako on "ne ide u planinu da bi mogao bolje marendat", pa nas stade pozivati na nastavak uspona, a suočen s našim nećkanjem, ispali ultimativno da on dalje ide sam, udarajući tako u najmekšu točku - planinarsku kolegijalnost. Uputismo se dakle za njim nevoljko ususret snijegu koji je bivao sve dublji. Napredovali smo sporo, izvlačeći s mukom noge koje bi ponegdje utonule iznad koljena. Uskoro smo hodali tako što smo stajali u tragove onoga ispred sebe. Na čelu je bio Joško koji nije posustajao. No, zašavši u bukovinu izgubismo zapravo predodžbu koliko još do vrha ima. Sunce se još samo naslućivalo i ovdje nije dopiralo njegovo svjetlo pa je bivalo sve tmurnije i hladnije. Umor se iščitavao s naših lica, a domalo se i Joško sve češće odmarao. Odustati "nije dolazilo u obzir" jer on nije mogao dopustiti takvu "mrlju u karijeri", pa smo nastavljali unatoč zamoru koji je postajao sve očitiji. Tko zna dokle bi tako išlo da u jednom trenutku, okrećući se nepažljivo, Vlajčić ne zakači vrškom cepina arkadu Imenjaka iza sebe. Krv namah poteče, nastu strka među nama, ali na sreću rana nije bila duboka pa se krv brzo i zaustavi. Uvidjevši da je sve u redu, Joško se uzbeštima kako on neće dalje s nespretnjakovićima i da se iz ovih stopa vraća dok još kogod nije i glavu izgubio. Uputismo se odmah za njim da se možda ne predomisli, osuvši tobože drvlje i kamenje po "trapavcu", proglasivši ga planinarskom ništicom.

Biokovo u bjelini

... - Dobro je stara govorila: "Koga će vam đavla ti mašklini?" - branio se on, opet tobože uvrijeđen, a u duši sretan što je sve dobro ispalo - i što se vraćamo.

Imenjак je smirivao atmosferu govoreći kako je srića da je dobio u glavu a ne digdi drugo, a Bili je sve češće nudio rakiju, za dezinfekciju, pa suočen s odbijanjem, trgne koji gutljaj i doda: "Rodijače, ako zatriba, tu smo". Zatribala je uskoro svima kad se opet nadosmo unutar hladnih zidina jedine upotrebljive kućice među Šutinim stajama. Lovci joj produžiše život, za razliku od ostalih koje nestaju u vječnopočivajućem zagrljaju trnja i drača. Bili smo umorni i za trenutak se prepustismo bezglasju ispunjenom kršenjem grančica što ih je Bili pripremao za loženje u staroj isluženoj peći, ščućurenoj u kutu. Gledali smo nijemo u taj ritual, veseleći se dimu što je uskoro navirao kroz šupljine u peći kao da želi vidjeti koga ima u kolibi, a zatim jurnu u vis praćen šuštanjem pare koju je vatra istjerivala iz mokrih grana. Tek kad se rasplamsalo, prihvatismo se jela, uzbrblja se rakija u nama, ispunjavajući glasovima tišinu što se ledila uokolo. Nestalo je maloprijajšnjih napetosti te se s užitkom predadosmo čarima ovoga zimskog popodneva u planini ...

Gajev kamen u Plešivičkoj gori

VLADIMIR JAGARIĆ, Zagreb

Predjeli pokraj kojih planinareći prolazimo, imaju svoju sudbinu kao i gradovi, kao i ljudi. Napuštena gradina nije samo hrpa kamenja, već ona ima svoju priču kao i kamen-međaš na njivi. Stari kameni mostovi i nadgrobni spomenici mogli bi također ispričati svoju životnu priču. A kakve tek tajne čuvaju "mirila", kameni spomenici na primorskoj strani Velebita! Zanimljive povjestice mogle bi se napisati i o kamenim spomenicima u Žumberačkoj gori. I Gajev kamen u Samoborskom gorju ima svoju priču koja još uvijek nije dovršena. On, doduše, nije tako značajan kao epohalni "pisani kamen" na Velebitu, ali je svakako zanimljiv za regiju i nije sasvim bez kulturno-povijesnog značaja.

Planinari R. Đumišić i S. Vilenjak opisali su, pored ostalog, u svom članku "U potrazi za Vražjom pećinom" ("Naše planine" 1952, broj 9-10), kako su tražeći "Vražju pećinu" po Plešivičkoj gori umjesto nje pronašli jedan oveći kamen na kojem je bio uklesan natpis:

Slava Gaju
1809-1909

Dobro nam znani samoborski planinar Vlado Novak, prelistavajući poslijeratna godišta "Naših planina" i pročitavši taj članak, obavijestio je svoje prijatelje Zdenka Kristijana i Žarka Adameka o tajanstvenom kamenu u Plešivičkoj gori. Stari samoborski planinari nisu ništa znali podrobnije reći o kamenu. A Zdenko i Žarko, željni novih planinarskih akcija, znatizeljno su se uputili u potragu za neobičnim kamenom koji se, po opisu Đumišića i Vilenjaka, nalazi na grebenu zapadno od prijevoja Poljanice. Nakon upornog traženja pronašli su ga! Bilo je to u zimi 1993. godine. Neovisno od njih kamen su pronašli i Velimir Vinterštajger i Mirko Kos (osnivači PD "Jastrebarsko", 1949. god.), koji su u tom predjelu bili sa jastrebarskim planinarima davne 1951. godine, znači prije Đumišića i Vilenjaka. A oni su pak saznali o postojanju "plešivičkog pisanog kamena" od legendarnog jastrebarskog planinara Ivana Kosa (1898-1993). U ljeto 1993. bile su već označene i dvije planinarske staze do kamena koje su markirali spomenuti Vinterštajger i Kristijan. Oni su tom prilikom kamen prozvali Gajevim kamenom: Tako smo, eto, dobili jedan novi cilj naših izleta.

Mnogi planinari, vidjevši na Poljanicama oznake za Gajev kamen, svrate usput do njega, jer nije daleko. Od lovačkog doma "Srndač" markirani put br. 15 vodi nas do kamena "okolnim" putem (25 min), dok je povratak moguć "grebenskim" putem br. 16 (30 min). Do kamena se može i od sela Prilipja; put nije označen, orijentacija je otežana.

Prilipčani od davnih vremena nazivaju brdo i šumu povrh Prilipja Gaj! Zagonetna je ova stara šuma kestena, hrasta i bukovih stabala. U njoj se nalazi i arheološko nalazište oružja i ljudskih kostiju starih oko 3.500 godina. Prilipčani taj predio nazivaju "Gradišće". Na rubu šume, pokraj sela, stajala je nekada kurija plemićke obitelji Hrvoja. Nakon smrti Jurja Ivana Hrvoja, početkom 18 stoljeća kuriju su kupili grofovi Erdödy koji su je preuredili u lovačku kuću. A Erdödyjev lugar, Josip Mišić, kupio je opet tu kuću od Erdödyjevih. Prilipčani su mu zbog toga nadjenuli nadimak "grof", a njegove sinove još danas nazivaju "grofići". Taj isti J. Mišić slučajno je otkrio 1936. godine u voćnjaku iznad svoje kuće špilju dugačku tridesetak metara (špilja je istražena).

Prilipčani znaju da se Gajev kamen nalazi u šumi Gaj, ali o njemu podrobnije ne znaju ništa. I najstariji među njima, Mijo Herceg (r. 1911.), jedino zna da je "slavni kamen već dugo u šumi Gaj".

U vršnom dijelu grebena šume Gaj proviruje iz zemlje kamenje razne veličine, a mjestimice i prilično velike stijene. "Naš" je kamen trokutastog oblika, visina mu je oko tri metra (više je nalik stijeni nego na kamenu). Spomenuti je natpis uklesan na jugoistočnoj strani kamena, na maloj površini koja je izravnana klesanjem.

Osim teksta, pažnju nam privlači i način klesanja slova jer je očito da je tekst isklesala vješta ruka kamenoklesara.

Tko je naručio ovaj rad i zašto baš u ovoj šumi? Na to se pitanje jednostavno ne može sa sigurnošću odgovoriti, jer zasad nema baš nikakvih materijalnih dokaza koji bi mogli razjasniti misterij "plešivičkog pisanog kamena".

Jedno je sigurno: odabir mjesta, oblik kamena i način klesanja svjedoče da je ta akcija morala biti pripremana.

Ivan Rubinić, sedamdesetipetogodišnji saku-

pljač ljekovitih trava iz Bukovja, sjeća se još u njegovoj mladosti pripovijedalo da su riječi "Slava Gaju" na kamenu napisali planinari iz Krapine. Znači planinari! Tko zna?! Možda je tako i bilo.

U prvom desetljeću našeg stoljeća prijevojem Poljanice vjerojatno je prolazilo mnogo planinara, jer je 1905. na vrhu Plešivice postavljena razgledna željezna piramida, a braća Horvat otvorili su svoj hotel u selu Plešivici, dok je 1909. Koščica u Kotarima otvorio svoju krčmu i planinarsko sklonište "U sredini svijeta". Tu je u blizini i Prekrižje! A sve to nije daleko od Gajevog kamena.

Mnogi gradovi u Hrvatskoj mjeseca svibnja i kolovoza 1909. obilježili su 100. obljetnicu Gajevega rođenja (rodio se 1809. u Krapini, a umro u Zagrebu 1872.). I u "hrvatskom trgovištu Jastrebarskom" bilo je svečano, piše u "Obzoru". Održavala su se i predavanja koja su završavala

riječima "Slava Gaju!" Čitav broj "Obzora" od 4. srpnja 1909. posvećen je autoru budnice "Još Hrvatska ni propala". A Velimir Deželić, ondašnji najbolji poznavatelj Gajevega života, napisao je u obliku knjige opširnu njegovu biografiju s izborom tekstova što ih je pronašao u Gajevoj ostavštini. Središnja proslava održana je mjeseca kolovoza u Krapini. Tada je organiziran i poseban vlak iz Zagreba za Krapinu.

Znači, netko je vjerojatno želio da se i na Plešivici obilježi stota obljetnica Gajevega rođenja. I pronašao je za to prikladno mjesto i kamen u šumi Gaj.

Prema tome, to bi moglo biti rješenje tajne "plešivičkog pisanog kamena"! Tako, uostalom, misle i mnogi s kojima sam o tome razgovarao.

Od Poljanica nije daleko ni spomenik posvećen Mari Frketić. No, o tome u nekom od idućih brojeva "Hrvatskog planinara".

Gajev kamen na Plešivičkoj gori

Foto: V. Jagarić

Silazak s Ivanščice

Bilješka planinarskog outsidera

MARTIN SUŠAC, Zagreb

Već je bio velik dan kad su me probudili.

Čitav život, dođavola, pa čak evo i ovdje, ili me prerano bude ili mi ne daju spavati - promrmljah ljutito. Ljutito naročito zato jer obično moram ustati pred svitanje, a upravo u zoru i dobar dio jutra najljepše i najdublje spavam.

Tako je bilo i jutros, to jest, morao sam prije svitanja ustati. Kad sam u mraku nekako pipomice došao do vrata, netko je iz tame prošaptao:

“Ne može se van, zaključano je”, te uz prikladnu grdnju dodao_ “Već se pola sata ovdje suzdržavam i mučim; čekam da netko otključa. Puknut ću...”

“Kako zaključano? Nismo u zatvoru, k vragu”, prosiktah s bijesom, tražeći kvaku na vratima.

“Evo, pokazat ću vam”, prošapta dotični ponovno i iz mraka iskoči golemu muška silueta i počeo svom snagom gurati u vrata. “Ne može se, kažem vam. Evo, pokušajte i vi”, reče bespomoćno, dohvati mi ruku i stavi na kvaku. Najprije sam uzalud nekoliko puta gurnuo prema van, a onda povukoh prema sebi i vrata se otvoriše. Slabo svjetlo prvog svitanja provali u našu tamu i pokazao visoku snažnu figuru gospodina Mrvice, koji me začuđeno pogleda.

“Povukao sam prema sebi”, odgovorih, a on, sunuvši prema van, promrmlja:

“A ja, pijana glava, gurao sam prema van”, te odjuri prema stanovitom mjestu.

I tako, kad sam ponovno legao, zaspao sam tvrdo kao novorođenče. A sad me, evo, zlotvori, probudiše.

Odmah sam se digao, naravno. Na polušaljivi Doktorov upit odgovorio sam da bih volio pri silaženju što manje strmine. Kako se poslije pokazalo, Doktor je, čini se, tu moju želju i uvažio.

Nakon kraćeg doručka počeli smo, dakle, silaziti obično šumskom stazom, a ponegdje i vododerinom punom suhog lišća. Činilo mi se, sada po manje strmoj strani planine nego kad smo se penjali. Najčešće smo išli jedno za drugim (Gänsemarsch), obično s Doktorom na čelu. I tako, u razgovoru, stigli smo do ruševina nekoga

starog dvorca sagrađenog na veoma strmoj litici. Rečeno je da ćemo tu malo predahnuti.

Oduvijek su me zanimala povijest i starine, pa je i ovaj put na moj upit Doktor kazao da se ovaj dvorac zvao Milengrad. I, dakako, odmah sam pošao na izviđanje. Htio sam, naime, barem u mašti dokučiti kako su i gdje su - u kojim prostorijama - obitavali gospodari (knezovi, grofovi, baruni, ili kako se već zvalo to plemstvo), njihove gospode, djeca, posluga i uopće ljudi i životinje.

Pažljivo obilazeći te nekadašnje, jedva označene prostorije, preskačući po kamenju, dospio sam do neke manje prostorije i zaključio da je to vjerojatno bio ženski dio dvorca. Ušavši, gotovo sam se uplašio kad sam u kutu tog prostora ugledao jednog planinara. Začuvši štropot mojih koraka on se naglo okrenu, očito iznenađen.

“I vi se divite, zar ne, gospodine?”, rekoh pomirljivo, kao da nastavljam nekakav raniji razgovor. A kad me je on bez riječi, začuđen i dalje upitno promatrao, objasnim:

“Mislim, divite se budoaru gospođe kneginje.”

“Kaj je to?”, konačno upita čovjek, očito još više začuđen i čak pomalo ljutito.

“Pa, budoar madame grofice! Zar ne vidite?” - ponovih sad odlučnije, ali jednako pomirljivo.

Vjerojatno sam se čak i onako malo sažalno nasmiješio, kao ne shvaćajući kako može tako nešto uopće pitati; mislim, kad je to očigledno. Ali čovjek ostade bez riječi i najprije izbeći oči na mene, vjerojatno ne razumijevajući ili se ponovno čudeći takvoj nestvarnoj tvrdnji, a zatim smrknut brže-bolje projuri pored mene mrmljavući:

“Idiot!”

Možda sam nastupio suviše ozbiljno, pa čovjek nije shvatio, pomislih pravdajući ga, te nastavih razgledati tu nekadašnju prostoriju sad punu kamenja, s porušenim zidovima i bez krova. Ali i dalje sam svejedno zamišljao raskošan sobičak s debelim sagom na podu u jarkim bojama, naročito crvenom i tirkizno modrom, i s velikim zrcalom u pozlaćenom okviru na zidu, te bljedo-

liku mladu damu kako pred zrcalom beskrajno polagano i pažljivo češlja dugu plavu kosu rasutu po obnaženim ramenima. A kad sam uskoro još počeo i slušati kako vani negdje dolje pod liticom pjevaju trubaduri uz zvuk lutnje, najednom je iznad mene oštro grakćući naglo proletjelo nekoliko vrana prema obzorju. Trgnuo sam se i vratio stvarnosti gole i nijeme kamene razvaline, te požurio k ostalima.

Pazeći da ne zapnem i ne padnem preko nekadašnjih zidova, učini mi se nekako nevjerovatnim da je ikad itko ovdje živio, pogotovo u ovoj jedva pristupačnoj posvemašnjoj osami. A ipak su živjeli. Čudno je to i jedva shvatljivo, zaključih prilazeći našim planinarima što su se odmarali u šumi među žbunjem na maloj zaravni. Onaj momak iz "budoara" pogledavao me ispitivački, ali ja sam se pravio kao da ga ne primjećujem.

Onda smo nastavili silaziti, učinilo mi se sad nešto strmije nego prije. Bio sam, naravno, među zadnjima, pazeći strogo i u neprestanom strahu da se ne okliznem. Pri tom se nisam mogao načuditi ostalima koji su nemarnom lakoćom i sigurnošću slobodno koračali niz tu strminu kao da je nema.

Kad smo napokon sišli i izašli iz šume na ravan put u dolini, osjećao sam se kao spašen. Onda je pao prijedlog da odemo do crkve na brežuljku i tamo ručamo na prostranoj ledini. Kad smo stigli, odložili smo stvari i suvišnu odjeću, i uopće se raskomotili. Posjedali smo u grupicama, a dame su na savršeno čistim i uglačanim krpama

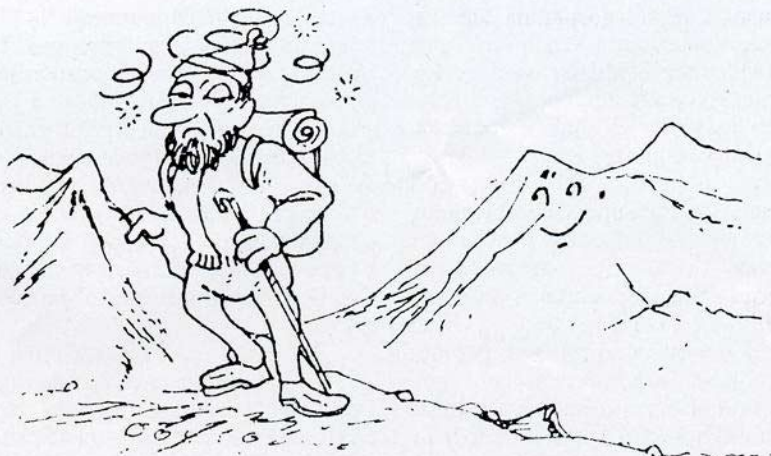
razastrle jelo. Sjeo sam malo po strani, makar su me neki pozvali da im se pridružim.

Uživajući u odmoru još više sam uživao u pogledu s ovog uzvišenja. Bljedunjavo zimsko sunce bilo je na zenitu i, kao kroz neku laku maglicu, sa sivo plavkastog vedrog neba obasjavalo ovu široku brežuljkastu dolinu išaranu poput nekog ćilima dugačkim crnim oranicama, zelenim pšeničnim i travnatim površinama, sve u nekim četverokutima i drugim geometrijskim likovima.

Promatrajući sav taj prizor zimskog podneva polako sam i s užitkom pojeo onaj svoj sendvič, a onda se ispružio na prostr kaput i, s rukama pod glavom, sve više tonuo u beskraj sunčano svijetlog plavetnila iznad mene, zanoseći se pomalo u san, opijen zrakom i umorom. Taj užitak potpunog opuštanja teško je dočarati onome tko nije sišao s planine u takvu dolinu. TONUĆI u san, zadnja mi je pomisao bila da se svakako moram upisati u planinare.

Doktor me prodrmao, a ja se ispričam umorom i žurno pođem za ostalima. Željeznička postaja nije bila daleko.

U vlaku sam naširoko i zelotski tumačio nekim nepoznatim suputnicima kako je planinarenje nezamjenjiva potreba ljudske prirode. Svi su mislili da sam neki teški planinarski senior. Nisu, naravno, mogli znati da sam, kao nekakav slučajni outsider, istom jučer prvi put ozbiljno planinario i tek se odlučio upisati u planinare.

Od Djevojačke gore do Vrbnika nad morem

MILJENKO PAVEŠIĆ, Rijeka

Početkom mjeseca travnja u organizaciji OPS-a i HPD HPT "Učka" Rijeka, organiziran je izlet na Zlatni otok - Krk. Posebnost izleta je u tome što je imao tri maršrute: laku od Bašćanske Drage do Vrbnika, težu Baška - Stražice - Mjesečeva površina - Diviška i najtežu od Diviške do Vrbnika. Isticanjem obavijesti u ormariću "Učke" otpočeh prijave i rezervacije. Finale - tri dupkom puna autobusa! Unatoč stravične vremenske prognoze najavljene samo deset sati prije, nedjelja osvane onakva kakvu planinar samo poželjeti može. Obzorje mirno i bez sumaglice, nebo plavo kao iz priče, a vidljivost dokle oko seže.

Na ulazu u Bašćansku Dragu stajemo i Ante, vodič lake varijante, prikuplja svoje ljude i kreće. Blanka je vodič od Baške do Diviške. Kao vodič treće grupe, tijekom vožnje do Baške još jednom studiram kartu i odlažem je na policu pored šofera. Tu i ostaje!

Stazu od Baške do Diviške već sam opisao (NP 9-10, 1987, str. 197) pa taj dio puta izostavljam.

Uživamo u vidicima sa Diviške. Kuda usmjeriti pogled? Velebit mami svojim snijegom pokrivenim vrhuncima. Podgorski kanal očarava brojnim mjestašcima nanizanim kao biserje duž njegovog obalnog ruba, a prostranstva otoka Krka plijene pogled svojim brojnim suhozidima. Tu su Snežnik i Snježnik, Risnjak, Grobničke Alpe, Medviđak, Zagradski vrh, Ričičko i Alino bilo, nikad kraja!

Otiskivanje pečata u planinarske dnevniku u punom je zamahu, a ima ih nekoliko. Posebno su zanimljivi pečati Mjesečeve površine i Pregrađene lokve. Ti neobični nazivi daju posebnu draž.

Otvaram svoju naprtnjaču i tražim topografsku kartu i prisjetih se: ona počiva u autobusu! Sreća moja što sam danima proučavao taj dio puta pa sam ipak dobar dio uskladištio u svoj informatički sustav. Očekivao sam da će u tu, još nikome od nas poznatu turu, krenuti samo desetak planinara. Objašnjavam društvu: iako sam vodič, tim prostorom nisam išao i potpuno mi je nepoznat, do Vrbnika je jedanaest kilometara

zračne udaljenosti. Svi šute, nitko ništa niti govori niti pita. Krećem. Na prvom koraku ispriječio se je oko dva metra visok suhozid koji treba prijeći. Na sreću, kamenje je krupno pa ima otvora u koje se može ugurati dio stopala. Oni koji su se već popeli na zid pomažu onima dolje. Zid je savladan.

Pred nama je u smjeru Vrbnika blago nagnuta visoravan surove kamenite pustoši. Kamen je gotovo bijel, ispran posolicom i šiban milenijskom senjskom burom. Čudno je kako je to more kamenja iste visine kao da ga je netko frizirao. Ipak, kretanje nije teško, štoviše, nekako je lako prohodno. Tu i tamo nailazimo na omanje zelene oaze. Uz kamenje rastu brojne ljubičice i drugo cvijeće. Hodamo rubom gotovo okomite, preko 400 metara visoke padine koja završava u moru prekrasne plave boje. Zastrašujuće lijepo djeluju brojne jaruge što se spuštaju ka moru, pogotovo bizarni oblici surih stijena na njihovim rubovima. Jedna jaruga stravičnija od druge. Iza sebe čujem uzvike ushićenja i divljenja. I sam se pitam je li to stvarnost, je li moguće da to postoji tu na dohvat Rijeke i da nam je do sada bilo nepoznato. Zastavši na omanjem vidikovcu, gledam dugačku kolonu otegnutu uzduž grebena. U raznobojnim vjetrovkama djeluju kao razbacane ruže u tom stravičnom kršu. Posebno se lijepo ističu naše planinarke, koje i tu svojim gracioznim hodom uljepšavaju ljepotu ugođaja.

Na prvom odmorištu brojim odvažne - sedamdeset planinki i planinara! Najmlađi član, predstavnica ljepšeg spola, još ne pohađa školu, najstariji planinar na domaku je osamdesete! Sjetih se Mladena Delića: Ma ljudi, je li to moguće!

Taj očaravajući i zastrašujući lijep dio dugačak je pet kilometara. Krunu ugođaja dala je Bjelolasic: nakon petnaestak minuta hoda od Diviške otvorio se između Ričičkog i Alinog bila vidik na cijeli njezin greben. Zasnežena i obasjana sunčevim svjetlom, doslovno je iskrila srebrnim zracima. Zastali smo i uživali. Na tom su prostranstvu čudni i toponimi: Triglet, Sanbek, Kuntrep, Trike, Zmina, Kozlja.

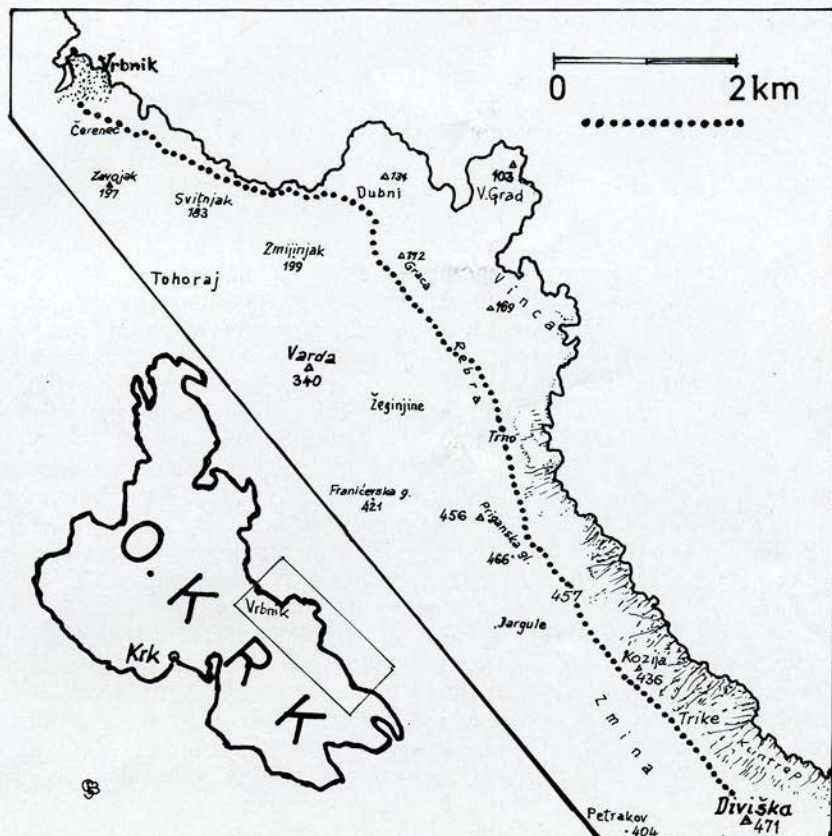
Stigli smo na predio označen na karti Rebra. Tu padina prema moru postaje malo pitomija, iako je i dalje vrlo strma. U dnu se lijepo vidi pitom poluotok s dvije kuće, te skrenusmo ka njima. Pogreška! Padina postaje opasna za kretanje. Vraćamo se na rub, gdje uskoro stižemo do nekoliko zelenih oaza ogradenih suhozidom. Jedan od njih za čudo ograđuje šumarak bagremova, mjesto kao stvoreno za odmor. Tu treba donijeti odluku: padinom naniže koso ka moru ili krenuti na zapad, pa tako stići u Vrbnik. U području Albreče valja dobro voditi računa o suhozidovima, treba ih obići sa zapadne strane. Mi krenusmo desno prema moru, gdje se prvo ide jedva zamjetnom stazicom. Ona poslije postaje sve bolja. Podno trigonometra Graca (172 m) uz samu stazu je oveća lokva, zasjenjena lijepim stablom, a nekoliko metara dalje jedinstven izvor, kao rudarsko okno, jer se silazi, a s gornje je strane pokriven kamenim pločama. Voda je dobra za piće i prava je blagodat za umorne i žedne planinare. Taj jaki izvor na starim izdanjima

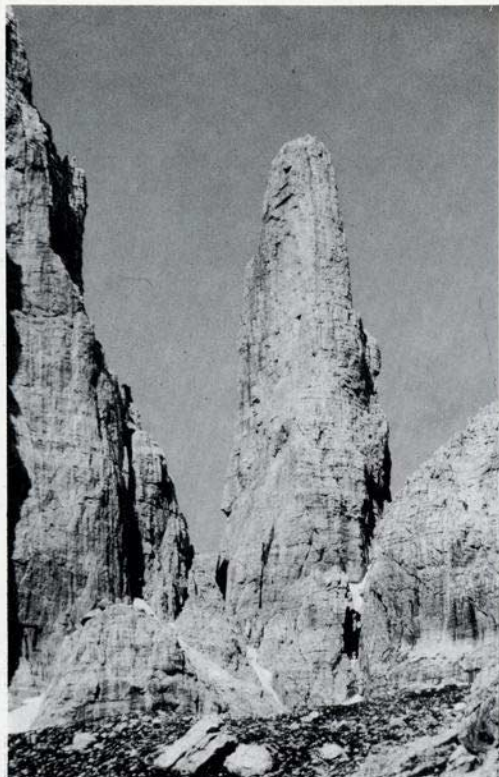
karata nije ni označen. Sišli smo do mora, nedavno sagrađene automobilske ceste. Ona se vrlo oštro uspinje ka Vrbniku. Ispred brdašca pošumljenog borovima napustili smo cestu i krenuli prečacem (udesno) do Vrbnika - 10 minuta.

U lijepom prastarom Vrbniku umornima se uistinu pruža dobra okrepa u svakom pogledu. Nezamislivo je da se tu ne kuša i čuvena Vrbnička žlahtina.

Za dio od Diviške do Vrbnika potrebno je 4-5 sati hoda. Jasno, turu treba planinariti u proljeće, jer bi to ljeti bilo vrlo, vrlo teško. Najbolje je putovati najmljenim autobusom koji dovede planinare u Bašku, a onda ih dočeka u Vrbniku. Naime, u popodnevним satima Vrbnik nema autobusnu vezu, pa bi se moralo noćiti jer redovni autobus za Rijeku polazi samo u jutro.

Na kraju objašnjenje zašto u naslovu stoji Djevojačka gora. Diviška ili Diviska u jeziku mještana znači Djevojačka gora. Zašto se tako zove, nisam uspio saznati.

Iz albuma Tomislava Markovića

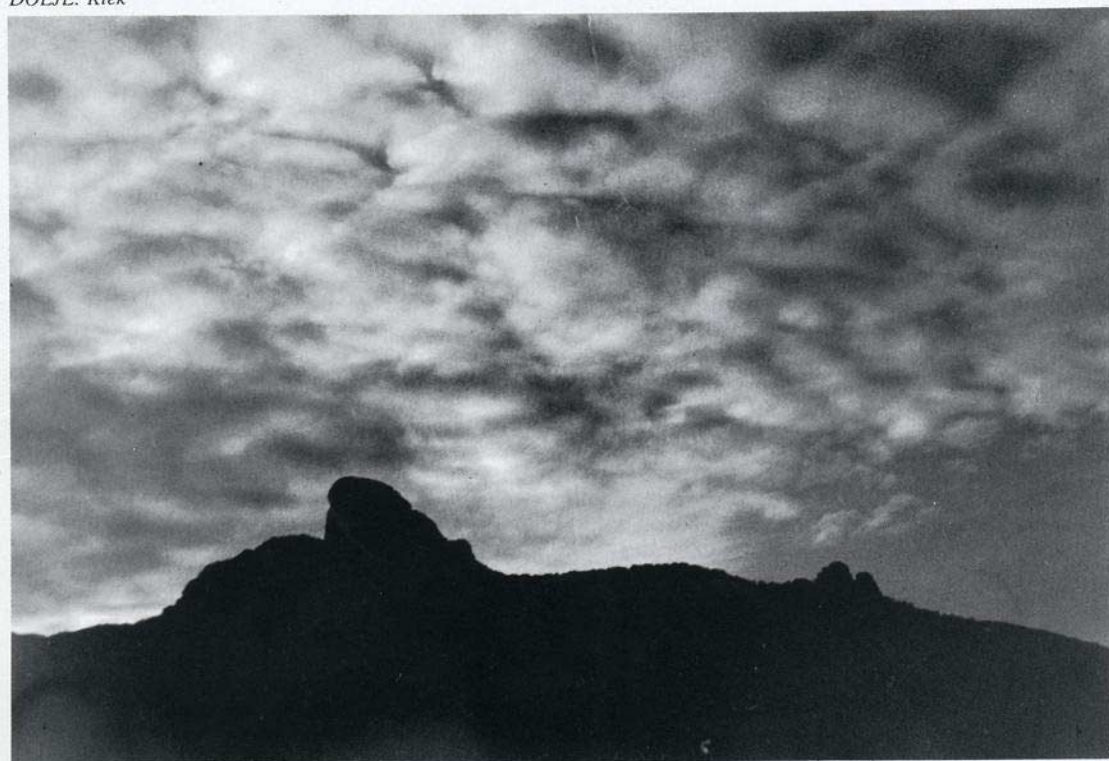
Autor je rođen 2. 12. 1963. u Zagrebu, gdje je završio srednju školu i sada radi u "Plivi" kao precizni mehaničar. Druženje s fotoaparatom i prirodom započeo je 1988. godine, 1989. je član PD "Bitoraj", od 1933. HPD "Pliva". Fotografirao je po hrvatskim i slovenskim planinama te u Dolomitima. Na natječaju Turističkog ureda grada Zagreba "Zagreb 900 foto" dobio je treću nagradu. Lani je sudjelovao na izložbama "Flora croatica" i nacionalnoj izložbi hrvatske fotografije "Trakošćan '94".

*LIJEVO: Campanille Basso (2877 m) u Dolomitima
DOLJE: Skupina Kapa u Samarskim stijenama*

*GORE: Zima na Puntijarki
DOLJE: Klek*

Žumberak ili raj apsolutnoga

PETRA KOSTANJEVAC, Zagreb

Miris jutarnje rose, neizbježan šum zelenih livada, transcendentalni pogledi na vječne Alpe, mističnost napuštenog sela Gaj, ljepota sunčevih zraka..., sve je to naš Žumberak. Shvatili smo njegov zov i prepustili se njegovim ljepotama.

Put do Sošica (Kontrolna točka 12 "Planinarskog puta Žumberkom") bio nam je samo uvod za trajna sjećanja sa Žumberka - prekrasne livade koje su na sebe navukle svoj proljetni ogrtač, vrijeme kakvo se samo poželjeti može, nebo oceanski plave boje, ugodno i veselo društvo.

Stigavši u Sošice podijelili smo se u više skupina, te krenuli prema idućem odredištu, planinarskom domu "Boris Farkaš" (KT-10), gdje smo planirali noćiti. Laganim hodom trebalo nam je dva sata. Staza koja se provlači kroz idilične žumberačke pejzaže i zelene svodove okupane nebeskim sjenama, ostavila nas je tek pred domom. Ugodno iznenađeni ljubaznošću simpatične gospođe Ljerke Farkaš, zadržali smo se u domu i tek nakon ručka nastavili put.

Krenuli smo kroz slikovita žumberačka sela. Bijele grkokatoličke crkve sa svojim zvonicima, svojim tajnama, Radatovići, Šiljci, Kamenci i Kunčani samo su neka u velikom nizu idiličnih žumberačkih sela. Na povratku, što smo bili bliže domu sve su jasniji lelujavi zvuci pjesama ostatka naše družine, koja se zadovoljila samo pogledima na magloviti Klek. Pridružili smo se pjevačima, te se zajedno došuljali u kasne večernje sate.

Vedrina plavetnog neba i cvrkut ptica probudili su nas iz iluzija polusna, te smo s prvim provirima sunčanih zraka i mi ustali. Idemo dalje - Sveta Gera, Sveti Miklavž, Vodice, Sošice. Desetak minuta od doma, po planinarskom putu za

Svetu Geru, stiže se do napuštenog, pomalo mističnog sela Gaj. Inače vrlo susretljivi mještani okolnih sela, malo govore o razlozima napuštanja, pa se oni mogu samo naslutiti. Lakim uspinjanjem po makadamskoj cesti, uz nekoliko kratica, stigli smo na tako dugo iščekivanu Svetu Geru (KT-9).

Oduševljeni smo prekrasnim i čistim vidicima na slovenske vrhunce i doline okupane zlatnim sunčevim zrakama. Prolazeći tako po poznatim livadama i gustim šumama, stigli smo do naših susjeda u Miklavž, te nakon kratkog odmora krenuli dalje prema planinarskom domu Vodice (KT-8). Na Vodicama se nismo dugo zadržali, jer su nas naši već čekali u Sošicama. Spuštajući se, razmatrali smo slike vezane uz Žumberak, razmišljali o još jednom prekrasnom izletu, koji je spremljen duboko u našu dušu.

Nakon kratkog pozdrava sa Sošicama, krenuli smo put Zagreba. Usput smo u Krašiću posjetili lijepu crkvu i skroman župni dvor u kojem je kardinal Alojzije Stepinac proveo posljednje dane svog života. Vrlo simpatičan svećenik, gospodin Balog, otvorio nam je crkvu, pričao nam je o tajnama Stepinčeva života i okolnostima pod kojima ga je zatekla vrlo čudna smrt, te nas otpratio uz lijepe riječi.

Time je završio naš izlet na Žumberak ili, kako ga ja zovem, Raj Apsolutnog. Sređujući dojmove, usudila bih se citirati stih iz čuvenog indijskog epa Mahabharata: "ONO ŠTO NE NAĐEŠ OVDJE, NEĆEŠ NAĆI NIGDJE..."

Autorica ima 15 godina, učenica je prvog razreda gimnazije i član PD "Pliva" u Zagrebu.

Stogodišnja borba za zaštitu Medvednice

III. Poslije drugoga svjetskog rata

Prof. dr. ŽELJKO POLJAK, Zagreb

1945.

Od te godine nadalje svi veći kompleksi u privatnom vlasništvu ekspropirani su zakonom i stavljeni pod upravu grada.

1950.

Konzervatorski zavod Hrvatske (Odjel za zaštitu prirodnih rijetkosti) pokreće pitanje zaštite Medvednice kao cjeline. Narodni odbor grada Zagreba (NOGZ) osniva Komisiju za izradu prijedloga Gradskoj skupštini, koja je 3. studenog zaključila da Konzervatorski zavod dostavi republikom Ministarstvu šuma obrazloženi prijedlog da se čitavo područje Medvednice proglasi nacionalnim parkom. Skupština taj prijedlog odbija na sjednici 19. svibnja 1951.

Sagrađena je skijaška žičara dugačka 700 m preko Panjevine, uz prosječeni Crveni, Plavi i Bijeli spust, a 1970. je sagrađena i vučnica od 450 m kapaciteta 960 skijaša na sat.

1953.

Nakon drastične sječe, Planinarski savez Hrvatske (PSH) ponovno traži od Gradske skupštine da se Medvednica proglasi Narodnim parkom grada Zagreba.

Odjel za zaštitu prirodnih rijetkosti Konzervatorskog zavoda Hrvatske brutalno je ukinut odlukom jednog moćnika jer se protivio nekim zahvatima na štetu prirode.

Ivo Lipovšćak upozorava da je za Prvosvibanjske praznike 1952. godine na Medvednici bilo oko 50 000 izletnika koji su uz staze odrezali oko 20.000 mladica za štapove ("Zaštita šume na Medvednici", "Naše planine" br. 6-7).

Nakon ponovne pretjerane sječe PSH predlaže zabranu svake sječe i proglašenje Medvednice nacionalnim parkom. Gradonačelnik Većeslav Holjevac izlazi na Sljeme na očevid i određuje da se odmah obustavi svaka sječa. Idućih dana održana je u tajništvu NOGZ sjednica na kojoj je zaključeno da se osnuje posebni

odbor za Medvednicu kao podorgan Vijeća građana za komunalne poslove.

1954.

Na prijedlog Savjeta za komunalne poslove, NOGZ donosi 19. veljače "Odluku o park-šumama na području grada Zagreba" kojom su sve gradske šume proglašene za park-šume, a u travnju osniva i posebno operativno tijelo, Ustanovu za upravljanje park-šumama grada Zagreba "Sljeme". Njoj su predane sve gradske šume na Medvednici (8550 ha), a kao savjetodavni organ određena joj je Komisija za park-šume grada Zagreba.

1955.

Izrađene su "Opće smjernice za uređenje i unapređenje park-šuma na području grada Zagreba", koje je usvojio Savjet za komunalne poslove NOGZ 13. lipnja.

1957.

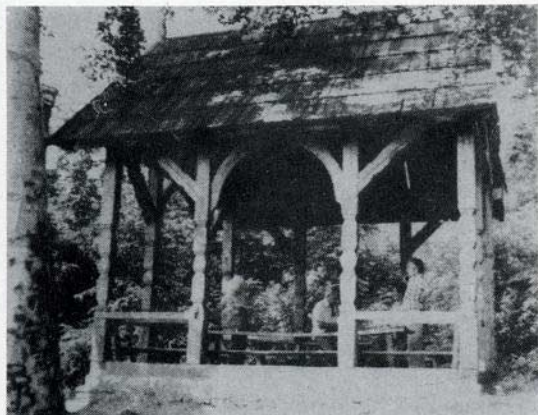
Savjet za komunalne poslove NOGZ 19. listopada izdvaja 1100 ha najljepših šumskih površina kao posebno zaštićene rezervate.

1959.

Novinar Vlado Horvat započinje u Narodnom listu člankom "Čuvajmo Veternicu" akciju za zaštitu te pećine, koju 1961. nastavlja Mate Huljev iz novoosnovanog republičkog Zavoda za zaštitu prirode.

1960.

"Uredba o organizaciji šumarstva" i "Uredba o osnivanju poduzeća" sa zakonodavnom snagom u cijeloj državi imaju katastrofalnu posljednicu: šume na Medvednici morale su biti predane na gospodarenje privredi. Prema tim uredbama Gradski NO Zagreba 10. lipnja osniva "Šumsko gospodarstvo Zagreb" kao privrednu organizaciju i predaje još sve gradske šume. Gradsko vijeće kao protumjeru 17. lipnja osniva

Nadstrešnica na Adolfovcu

Foto: J. Kopic

“Komisiju za proučavanje problematike upravljanja područjem Zagrebačke gore”. Iste godine Sabor donosi Zakon o zaštiti prirode.

1961.

Komisija za izradu prijedloga upravljanja Medvednicom dostavlja Gradskoj skupštini elaborat od 17. lipnja u kojem predlaže da se šume na Medvednici ne tretiraju kao “privredno-eksploatacioni objekt” nego da ih treba proglasiti zaštitnom zonom, a 7675 ha izdvojiti kao nacionalni park (prijedlog je potpisao arh. Pavle Ungar). Jedini efekat: NO grada 22. rujna donosi Odluku kojom se cijela južna padina Medvednice proglašava za zaštitno područje u smislu Zakona o zaštiti zemljišta od erozije i bujica (čl. 5, st. 2), a na to je bio potaknut bujicama koje su nakon šumskih sječa počele pustošiti Zagreb.

Na poticaj ZZP (Zavod za zaštitu prirode) neke stručne organizacije i PSH predlažu zakonsku zaštitu speleoloških objekata u Hrvatskoj.

1963.

Nakon ponovne žestoke sječe, Željko Poljak protestira u časopisu Naše planine pod naslovom “Opet sječa šume na Medvednici” (NP, br. 3-4), nakon čega ZZP stavlja svojim rješenjem 997 ha pod posebnu zaštitu osam šumskih odjela (997 ha) kao rezervate šumske vegetacije na temelju Zakona o zaštiti prirode. Šumsko gospodarstvo se žali na ovaj akt (Republički sekretarijat za kulturu 8. srpnja 1964. žalbu odbija), i istovremeno, gotovo na prepad, ipak provodi sječu (uništena je stara bukova šuma na Gorščici), klasičan primjer sukoba ekonomskog i ekološkog gledišta. ZZP pokreće postupak protiv Šumarije. Gradska skupština 26. travnja donosi Odluku kojom se sve

šume na Medvednici u društvenom vlasništvu proglašavaju šumama s posebnom namjenom, tj. “izletničkim šumama” u smislu Zakona o šumama. Ova je odluka imala samo deklarativno značenje, jer je Gospodarstvu odobren još veći godišnji sječni etat nego prije (1969. je dosegao rekordnih 28.123 kubika drva, do tada najveću količinu u povijesti Medvednice). Ove je godine dovršena žičara koja vodi na Sljeme južnom padinom.

Puštena je u pogon Sljemenska žičara radi koje je načinjen šumski prosjek od podnožja do Sljemena u dužini od sedam km.

1965.

Sukob Komisije za rekreaciju Gradske skupštine sa Šumarijom Zagreb jer je zatražila drastično povećanje sječe (s 12.000 na 18.284 kubnih metara).

1967.

Turistički savez Zagreba uz podršku ZZP ponovno oživljava prijedlog za nacionalni park elaboratom Zvonimira Badovinca “Medvednica - nacionalni park. Osnova za proglašenje” te da se u tu svrhu izdvoji 3000 ha - uzalud.

1968.

Napuštene su zgrade nekadašnjeg sanatorija Brestovac i za kratko vrijeme opustošene.

1969.

Budući da se ove godine sječa na Medvednici drastično pojačava (planirano je rekordnih 28.123 kubika), ZZP i planinari oštro protestiraju u sredstvima javnog informiranja. ZZP objavljuje u NP (broj 3-4) članak “Opet sječa šume na Medvednici”, a zbog popratnog uredničkog komentara “Podrugivanje ili još nešto gore?”, Šumsko gospodarstvo “Zagreb” tužilo je 13. lipnja okružnom sudu urednika dr. Željka Poljaka zbog toga što je nanio uvredu i klevetu ovim riječima: “Nama je razumljivo nastojanje namještenika iz Šumarije da osiguraju svoje osobne dohotke, ali im slobodno možemo postaviti pitanje: Zar je Medvednica njihova prčija, zar je ona namijenjena samo jednoj generaciji, i to njezinom neznatom dijelu koji je zaposlen u Šumariji Zagreb? Zar se njihovo “čuvanje” šuma sastoji u dijeljenju komičnih letaka (pod naslovom “Čuvajmo šume Medvednice”), dok istovremeno čak iz Bosne dovlače drvosječe, jer sami nisu u stanju da posijeku dovoljno stabala? Nisu li dane vuku ovce na čuvanje i nije li bolje da se Šumariji Zagreb oduzme “patronat” nad Medvednicom za koji joj grad Zagreb još k tome mora dotirati gotovo 30

milijuna dinara!?” Bila je to kulminacija u borbi Zagrepčana za spas Medvednice i javnost je s velikim zanimanjem čekala sudski epilog.

Zajedničkom akcijom Speleološkog društva Hrvatske i ZZP po prvi put je ulaz u pećinu Vetricnu zatvoren željeznim vratima radi zaštite od pustošenja, ali su vrata već iste godine bila provaljena.

Na zahtjev PSH Gradska skupština izdvaja od lovačke djelatnosti središnji dio Medvednice od Glavice do Kaptolske lugarnice zbog zaštite izletnika.

1970.

Rješavajući tužbu Šumskog gospodarstva protiv Ž. Poljaka, sud je odbio raspravljati o kleveti, jer da ocjena o štetnosti sječe nije pravno nego znanstveno pitanje, a za uvredu se tuženi ispričao platonskom izjavom i pozivom da tužitelj pokuša u Našim planinama “jednim člankom dokazati kako sječa koju provodi na Medvednici nije štetna nego korisna”.

1973.

Akademik B. Gušić, ogorčen pretjeranim sjećama šume, upozorava u časopisu “Priroda” da je posve srušena profesionalna etika šumarskog poziva i da smo, opoveđi se za zahtjevima potrošačkog društva, opet jedanput osiromašili našu europsku civilizaciju.

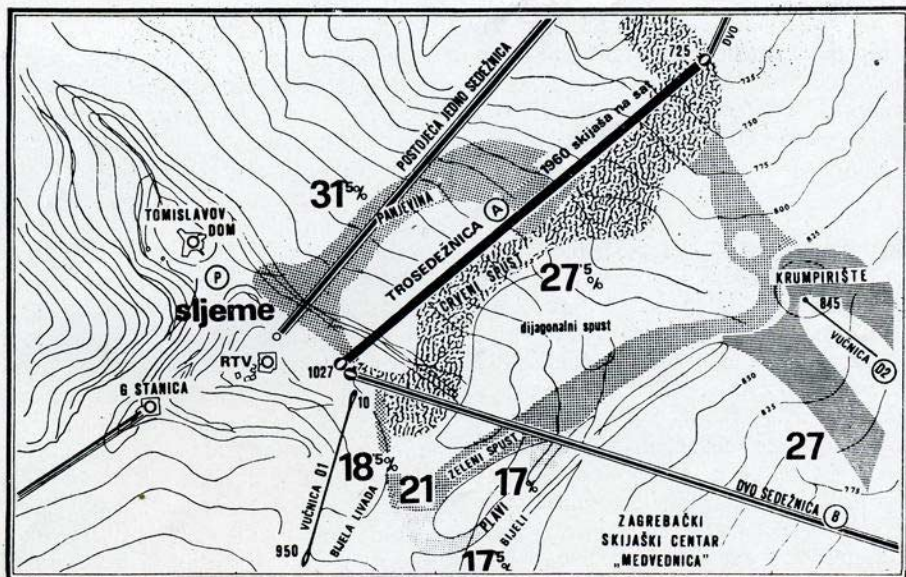
1978.

Gradska skupština usvaja 6. ožujka u suradnji sa ZZP i Sekcijom za uređenje šuma Šumarije Zagreb “Osnove gospodarenja za šume na Medvednici” za razdoblje 1977-1986 (Sl. glasnik 10/1979, str. 357) po kojima se godišnje može posjeći 26.308 kubika (1964. g. 12.000, 1969. g. 28.123 kubika). Iste godine donosi i odluku o iskorištavanju mineralnih sirovina (radi obuzdavanja nekontrolirane eksploatacije kamena).

1979.

Buknula je afera s tzv. sjevernim prstenom (šumskim koridorom za dalekovod). Prema elaboratu Urbanističkog zavoda grada Zagreba iz prosinca 1976. bio bi uzduž zagrebačke padine prosječen šumski koridor dugačak desetak kilometara i širok 35 do 60 m čime bi bilo žrtvovano 7 ha najkvalitetnije šume u najosjetljivijem pojasu. Afera je započela upozorenjem u Večernjem listu od 17. srpnja pod naslovom “Ruše bukve, sade dalekovod”. Zanimljivo je i neobično da je suglasnost za “prsten” dao ZZP, a uskratilo ju je Šumsko gospodarstvo Zagreb.

Gradska šumarija je tijekom ljeta u rezervatu šumske vegetacije “Mikulić potok - Vrabečka gora” buldožerom probila šumsku cestu uz sam slap Sopot, uništila prilaznu stazu, posjekla okolna stabla i to bez propisane suglasnosti Urbanističkog

Prijedlog iz 1989. godine: prosjeći šumu radi izgradnje skijaških žičara na Sljemenu

zavoda. Šteta je donekle sanirana tek 1991. i tom prilikom pred slapom načinjen most - vidikovac.

1981.

Sabor je dio Medvednice proglasio parkom prirode.

1988.

Planinarski savez Zagreba upozorava upozorava da se otpadne vode iz ugostiteljskih objekata na Sljemeni slijevaju u izvore koji su postali nepotrebljivi za ljudsku upotrebu. Najavljuje da će redovito uzimati uzorke za ispitivanje, osnovati ekološke patrole i na "zeleni telefon" primati obavijesti o zapažanjima izletnika

PD "Naftaplin" iz Zagreba organizira ekipu za čišćenje šume uz Leustekov put na Sljeme.

1989. Dr. Berislav Banek upozorava na područje gdje je nestalo šume i ostala samo panjevina. Zdravo posijeci, trulo ostavi! Gotov čin: Kad srušim, onda se žali! (NP 89-1990)

1991.

Izgorjela je Kaptolska lugarnica na Gorščici u noći od 16. na 17. svibnja.

1992.

Na mjesto upravitelja Šumarije Zagreb dolazi ing. Herbert Krauthacker, nakon čega se na Medvednici osjeća sasvim novi duh: ona doista postaje parkom, na njoj se uređuju poučne staze i podižu izletnički objekti.

1993.

Početak siječnja izgorjelo je izletište Adolfovac.

1994.

Planinarsko društvo "Vihor" 17. travnja organizira sa svojim članstvom čišćenje šuma na Medvednici uz planinarske staze.

1995.

U Društvenom domu HPS organizirano je zaštitarsko savjetovanje o Medvednici.

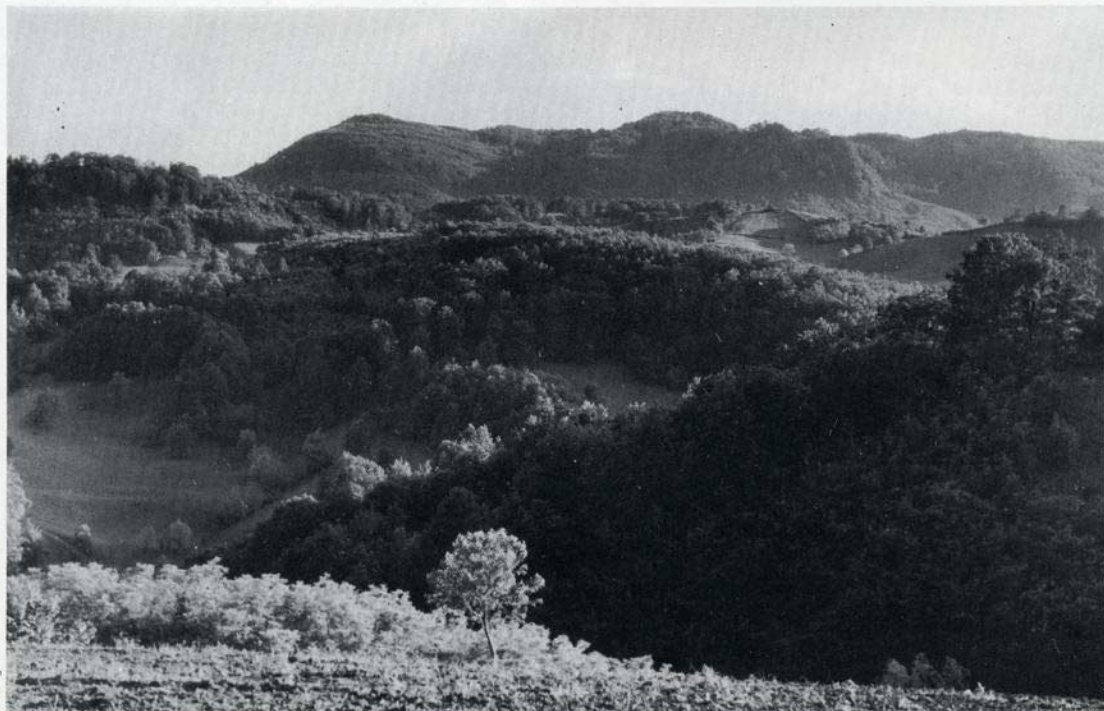
IZ LITERATURE

Badovinac Z.: Medvednica u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Priroda 56 (1969),4,101-104

Gušić B.: Zaštita prirode Medvednice. Naše planine 24 (1972),9-10,223-243

Kašpar Ž.: Borba planinara za zaštitu Medvednice, u HP 182-183

Park prirode "Medvednica". Republički zavod za zaštitu prirode. Zagreb 1979. (studija)

Rog i Lipa na istočnoj Medvednici

Foto: Z. Smerke

Adresar planinarskih društava u Hrvatskoj

BELIŠĆE

HPD "Belišće", 54551 Belišće, V.J.J. Strossmayera 56.
Inf. Krunoslav Hornung, 031/663-111/146 (na poslu)

BJELOVAR

HPD "Bilogora", 43000 Bjelovar, p.p. 2. Inf. Đ. Gustović, 043/31025 (stan), 31815 (posao)

BROD MORAVICE

PD "Vršak", 51312 Brod Moravice, Gornji kuti 10, Josip Štajduhar

BUDINŠČINA

PD "Milengrad", 41284 Budinščina, Kraljevec Gornji kbr. 4/c, Drago Cesar. Inf. Zvonimir Zozoli, 049/59-327

CRIKVENICA

HPD "Strilež", 51260 Crikvenica, Pavla Radića 33/IV.
Dr. Stanko Jurdana, 051/781-862

ČAKOVEC

HPD "Železna gora", 42300 Čakovec, p. p. 76
PK "Extrem", 42300 Čakovec, Zrinski Frankopana 12.
Inf. Velimir Mačković 040/815-603 (stan) i 813-475 (na poslu)
HPD "Međimurje" 42300 Čakovec, Trg Kralja Tomislava 18

DARUVAR

PD "Petrov vrh", 43500 Daruvar, p. p. 33. Inf. Slavko Sohr, 043/31-488/52 (na poslu)

DELNICE

HPD "Petchovec", 51300 Delnice, Hrvatske šume, Odjel za uredjenje šuma, n/r Miljenka Gašparca

DONJA STUBICA

PD "Stubičan", 41240 Donja Stubica, Golubovečka 8.
Nikola Štefek, 049/84-406 i 84-426

DRNIŠ

HPD "Promina", VP 1108 Drniš, 59323 Unešić, Josip Matić

DUBROVNIK

HPD "Orjen", 50000 Dubrovnik, p. p. 102. Inf. Krešimir Ivanišević, 020/453-810

DUGA RESA

PD "Vinica" 47250 Duga Resa, p. p. 15. Inf. Jasminka Rauk, 047/81-587 (stan) i 81-144/23 (na poslu)

ĐAKOVO

HPD "Đakovo", Miroslav Lay, 54400 Đakovo, Ul. A. Starčevića 53

FERIČANCI

HPD "Sokol", 54512 Feričanci, Trg M. Gubca 6. Inf.

Zlatko Brkić, 0560 723-018

GOSPIĆ

HPD "Visočica", 48000 Gospić, p. p. 1. Inf. A. Vujnović, 053 20-16 (na poslu); Ogranak u Zagrebu, inf. Tomislav Čanić, 01/430-053

IMOTSKI

HPD "Imotski", 58260 Imotski, Josip Vukosav, Petra Vrdoljaka 17b

IVANEC

HPD "Ivančica", 42240 Ivanec, p. p. 40. Inf. Cvjetko Šošarić, 049/66-665 od 12 do 18 sati

IVANIĆ GRAD

PD "Prijatelj prirode", 41310 Ivanić Grad, D. Kajfeža 1/I. Inf. Ivan Bokun, 81-314

JABLANOVEC

HPD "Kameni Svati" 41241 Jablanovec, Krapinska 14.
Inf. Mikuš 422-408 (na poslu)

JASTREBARSKO

HPD "Jastrebarsko", 41240 Jastrebarsko, p. p. 20. Inf. Stjepan Novosel, 832-349 (stan)
POK HV "Jelen", 41420 Jastrebarsko, Zrinski Frankopana 13

JELENJE

HPD "Obruč" 51218 Jelenje, Pothum 1. Vedran Stipić

KARLOVAC

HPD "Dubovac", 47000 Karlovac, p. p. 77. Inf. Dijačić, 047/222-561 (stan) ✓
HPD "Martinščak", 47000 Karlovac, p. p. 33. Inf. Antun Petrekanić, 047/611-617 ✓

KASTAV

PD "Kastav", 51215 Kastav, kbr. 100. Inf. Damir Spinić, 051/211-892 od 8 do 16 sati, 224-203 od 16 na dalje

KAŠTEL KAMBELOVAC

HPD "Ante Bedalov", 58214 Kaštel Kambelovac, p. p. 5. Inf. Ivan Bedalov 021/521-222/24

KAŠTEL SUĆURAC

PD "Kozjak", 58212 Kaštel Sućurac, p. p. 52. Inf. Vinko Pavelin, 021/514-222 i fax 589-211

KLANJEC

HPD "Cesargrad", 41290 Klanjec, M. Gupca 3. Inf. Marijan Pleško 049/50-413 (stan), 50-300 (na poslu)

KONJŠČINA

HPD "Gradina", 41282 Konjščina, p. p. 2. Inf. Alojz Kranjec, 049/65-122 (na poslu), 650-36 (stan)

KOPRIVNICA

HPD "Bilo", 43300 Koprivnica, p. p. 44. Inf. dr. Milivoj Kovačić, 048/821-298 (stan)

KRAPINA

HPD "Strahinjčica", 41230 Krapina, Magistratska ul. 10

KRIŽEVCI

HPD "Kalnik", 43260 Križevci, S. Radića 19, Sanja Kruljac

KUTINA

HPD "Jelengrad", 41300 Kutina, Omladinska 6. Inf. Josip Mucko, 044/622-454 (na poslu)
PD "Yeti", 41321 Kutina, Trpimirova K-4/I

LABIN

PD "Skitaci", 52220 Labin, Kalić 2. Inf. Boris Šolaja, tel. i fax. 052/856-355

LEPOGLAVA

HPD "Trakošćan" 42250 Lepoglava
KPD, Mirko Šumečki

LIPIK

PD "Lipa", 43551 Lipik, Slavenska 34. Inf. Josip Šuprina, 043/88-435

LUDINA

PD "Moslavina", 51316 Ludina, V. maja 8, Marijan Miletić

MAKARSKA

HPD "Biokovo", 58300 Makarska, p. p. 75. Inf. tel. i fax. društva 021/616-455 prije podne

MALI LOŠINJ

HPD "Osorščica", 51550 Mali Lošinj, B. Milanovića 8. Inf. Bolto Gaberšek, 051/232-683 i 231-010 (na poslu)

METKOVIĆ

HPD "Šibanica", 58350 Metković, Trg bana Jelačića 12.

MRKOPALJ

HPD "Bijele stijene", 51315 Mrkopalj, p.p. 9. Inf. Blažević, 051/833-103 (stan)

NAŠICE

HPD "Krnđija", 54500 Našice, J.J. Strossmayera 17

NOVA GRADIŠKA

HPD "Strmac", 55400 Nova Gradiška, p. p. 52

NOVI MAROF

HPD "Grebengrad" 42220 Novi Marof, pp 80

OGULIN

HPD "Klek", 47300 Ogulin, p.p. 75.

OPATIJA

HPD "Opatija", 51410 Opatija, p.p. 31. Inf. Marica Tomaško, 051/712-785
HPD "Orljak", 51410 Opatija, P.P. 68. Inf. Mario Rubeša, 051/272-258 (stan)

ORAHOVICA

PD "Orahovica", 54515 Orahovica, S. Radića 10. Inf. Ivica Novotni, 034/701-380

OROSLAVJE

HPD "Runolist", 41243 Oroslavje, p. p.45. Inf. Zvonimir Kutleša, 049/84-646 (stan), 416-675 (na poslu)

OSIJEK

HPD "Jankovac", 54000 Osijek, Pejačevića 2.
HPD "Zanatlija", 54000 Osijek, Đuro Turković, Ružina 72

OTOČAC

HPD "Gromovača", 48220 Otočac, p.p. 10. Inf. Gojko Majetić 048/71-117

OTOK KOD SINJA

HPD "Kamešnica", 58238 Otok kod Sinja, Ante Katić

PAZIN

HPD "Pazinka", 52300 Pazin, Drščevka 13/3. Inf. Franjo Paulišić 052/22-022

PLETERNICA

HPD "Klikun", 55310 Pleternica, p.p. 17

POŽEGA

PD "Sokolovac", 55300 Požega, V. Nazora 1. Inf. Mato Lukačević, 034/271-700

PREGRADA

HPD "Kuna gora", 41218 Pregrada, Trg Gospe Kunađorske 3. Inf. Ivan Kuster, 049/73-933 (ponedjeljak, srijeda i petak od 12 sati)

PULA

PK "Glas Istre", 52000 Pula, 43. istarske divizije 9. Inf. Bičić, 052/25-413 (stan) i 212-515 (na poslu)

RAVNA GORA

HPD "Višnjevica", 51314 Ravna Gora, I. G. Kovačića 138. Anđelko Ivančić, 051/810-440

RIJEKA

PD "Kamenjak", 51000 Rijeka, Korzo 40/I. Inf. dr. Ivica Richter, 051/445-226 (stan) i 835-295 (na poslu)
PD "Platak", 51000 Rijeka, Korzo 2A/3. Inf. J. Jurasić, 051/512-257 (stan), 37-522/108 (na poslu)
PD "Torpedo", 51000 Rijeka, Dolčić 12, Lazić Zoran
OPD "Tuhobić", 51000 Rijeka, OŠ V. Gortan, Prilaz V. Gortana 2, tel. 051/441-749 i 427-004
PD "Učka", 51000 Rijeka, Korzo 13
POK "Rijeka", 51000 Rijeka, Pulska 36, Alen Tadijanić

SAMOBOR

HPD "Japetić", 41430 Samobor, p.p. 31. Inf. Zdenko Kristijan 782-886 (stan), 781-411/259 (na poslu)

SENJ

HPD "Zavižan", 51270 Senj, V. Novaka 1. Inf. Atanasić, 051/881-241

SESVETE

HPD "Lipa", 41260 Sesvete, Josip Rukavina, Bjelovarska 3b, 200-835 (na poslu)

SINJ

PD "Svilaja", 58230 Sinj, A. Matasa 7, tel. 020/82-412

SISAK

HPD "Sisak", 44000 Sisak, Ul. Ivana Meštrovića 32.
Inf. Mijo Štrk, 044/36-376 (stan), 34-875 (na poslu)

SLAVONSKI BROD

HPD "Dilj-gora", 55000 Slavonski Brod, Trg pobjede 19, Mijo Šoš

SPLIT

HPD "Mosor", 58000 Split, p.p. 277. Marmontova 2
PK "Split", 58000 Split, p.p. 365. Inf. Milan Sunko, 021/341-633

PK "Marulianus", 58000 Split, Teslina 15. Ana Grabovac, 021/44-450

ŠIBENIK

HPD "Kamenar", 59000 Šibenik, Ante Juras, Težačka 98, tel. 022/25-914 (stan) i 29-365 (na poslu)

UMAG

PD "Planik", 51470 Umag, Jasna Sabadin, Istarska 39

VARAŽDIN

HPD "Ravna gora", 42000 Varaždin, pp. 128.

PK "Univerzum", 42000 Varaždin, Vrazova 15. Inf.

Branko Puzak, 611-601 (stan) i 453-565 (na poslu)

HPD "MIV", 42000 Varaždin, F. Konščaka 1. Milan Tkalj, 042/47-764 (stan)

HPD "Dugi vrh", 42000 Varaždin, Vinička 3, Antun Majnarić

VIROVITICA

PD "Papuk", 434000 Virovitica, J. Vlahovića 4

VRBOVEC

PD "Vrbovec" 43216 Vrbovec, Šumarija, Nikola Jalžić, V. Vlahovića 29

VRBOVSKO

PD "Kozarac", 47322 Vrbovsko, Grozdane 7

ZADAR

PD "Paklenica", Zadar, Majke Margarite 7/2, Valter Morović, tel. 023/436-700

ZAGREB

Športsko penjački klub "Art Rock", Sanjin Vidlović, 41000 Zagreb, Poljana B. Hanžekovića 20, tel. 01/330-808

HPD "Blagus", Ivan Levak, 41262 Kašina, Blaguška 20. Inf. Ivan Levak, 01/755-948 (stan)

HPD "Bitoraj", Marijan Senjanin, 41000 Zagreb, Trnjanska 41a. Inf. Tomo Vinščak, tel. 01/433-495 (stan), Fakultet 620-138 (na poslu)

HPD "Dalekovod", "Dalekovod", 41000 Zagreb, M. Čavića 4, Žitnjak, n/r Golešić Irena, za HPD. Inf. Nikola Klobučar 01/530-594

HPD "Grafičar", 41000 Zagreb, Breščenskoga 4. Inf. Vladimir Sor 278-633 (stan)

PD "HRT", 41000 Zagreb, Prislavlje bb. Mirko Marenić, 01/618-855(1727)

HPD "INA OKI", 41000 Zagreb, Dr. Zvonimir Sliepečević, Trg P. Krešimira 10.

HPD INA Trgovina "Bjelolasica", 41020 Zagreb, Av. ✓

V. Holjevca 10. Inf. 01/611-611 (2692), Zlatko Palčec ✓

HPD "Inženjering", 41000 Zagreb, SR Njemačke 10. ✓

Inf. Devčić, 673-037

HPD "Kapela", 41000 Zagreb, Prilaz b. Filipovića 124. ✓

Zvonko Kren, 578-175 i 746-333/257

HPD "Stanko Kempny", 41000 Zagreb, Sv. Nikole ✓

Tavelića 2. Inf. Drago Županić, 01/572-995 (stan), 424-046 (na poslu)

HPD "Končar KET", 41000 Zagreb, Fallerovo šetalšte 22. Inf. Branko Zajec, 336-666

PD KBC "Maksimir", 41000 Zagreb, Šalata 3, Medicinski fakultet, prof. dr. Igor Andreis, Zavod za fiziologiju

POK "Maksimir", 41000 Zagreb, Lovčenska 58. Inf. Tomislav Kaniški, 439-773 i 529-876 (stan)

HPD "Medveščak", 41000 Zagreb, Ribnjak 2

HPD "PLIVA", 41000 Zagreb, Cankareva 22. Inf. Eugenija Špralja, 01/181-482 (na poslu), 178-104 (stan)

HPD "Priroda PBZ", 41000 Zagreb, Horvatovac 73. Zoran Gregurić, 612-174 (na poslu)

HPD "Risnjak", 41000 Zagreb, Ilica 292, Karlo Petrečija, 571-012 (stan)

PD "Dr. Maks Plotnikov", 41000 Zagreb, Hondlova 2, Fotokemika. Zlatko Rataj, 01/231-833 (na poslu)

HPD "Runolist", 41000 Zagreb, Ribnjak 2, tel. 423-956

HPD "Naftaplin", 41000 Zagreb, Gajeva 46, Nataplin, n/r Željka Brenčiča

HPD "Novi Zagreb", 41010 Zagreb, p.p. 65. Inf. dr. Nenad Vadić, 670-308 (stan) i 674-391 (na poslu)

PD HPT "Sljeme", 41000 Zagreb, Branimirova 4, na ruke Žarka Nikšića, tel. 420-641

HPD "Susedgrad", 41090 Susedgrad, Prisojnička 13. Mladen Rogošić, tel. 01/152-722/151,681 (na poslu)

HPD "Tešla", 41000 Zagreb, Krapinska 45

HPD "TEP", 41090 Zagreb, Medarska 69. Inf. Keler, 156-777

PD "Trešnjevka Monter", 41020 Zagreb, Ljerka Farkaš, Siget 21 b, tel. 522-984 (stan)

PDS "Velebit", 41000 Zagreb, Radićeva 23, tel. 276-193 (srijeda i četvrtak od 19 sati)

HPD "Vihor", 41000 Zagreb, Basaričekova 8

HPD "Zagreb Matica", 41000 Zagreb, Bogovićevo 7/III, tel. u društvu 421-070 od 17 sati do 19 sati radnim danom

HPD "Zanatlija", 41000 Zagreb, Mažuranićev trg 13. Inf. Josip Majnarić, 448-513 (stan)

HPD "Željezničar", 41000 Zagreb, Trnjanska 5b. Inf. Lujo Stančić, 640-016

HPD "Industrogradnja", 41020 Zagreb, Franko Čuvalo, Sv. Mateja 68, tel. 01/640-003, 640-012 (na poslu)

Planinarski klub Hrvatskog liječničkog zbora, 41000 Zagreb, Šubićeva 9. Inf. Hrv. liječnički zbor, 416-820

ZELINA

PD "Zelina", 41280 Zelina, Nazorova 18, Mladen Houška, 860-810 (stan)

ZLATAR

HPD "Oštrc", 41250 Zlatar, Bana Mažuranića 8. Inf. Zlatan Rogina, 049/66-303

ZLATAR BISTRICA

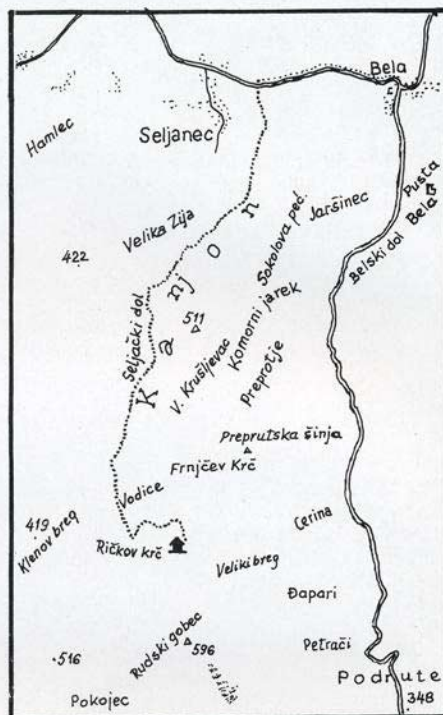
HPD "Javor", 41247 Zlatar Bistrica, Ivan Fuček, Sel-ska ul. 36

Novim i nepoznatim stazama

● **Klanac potoka Seljanca pod Hamom.** Potok Seljanec oteče iz izvora iza Planinarskog doma na Pokojcu (1 min), gdje je miran i tih, žubori i šara livadama i šumarcima. U srednjem toku je širi, brza kroz kanjon među kamenim gromadama u brojnim slapovima, tvoreći luke i lučice a ponegdje i sićušna jezercica. Dolje, iz polumraka izlazi mirno u prekrasnu dolinu punu cvijeća i kod sela Seljanca utječe u rijeku Bednju. Na ulasku u kanjon brdske su se kose sasvim približile, a cijela je sutjeska splet stijenja, kamenih gromada, korijenja, zelenila i drveća. Cijeli je klanac dugačak 2200 m, širok 20 m. Visinska razlika je 154 m, traje 30 minuta i lagan je put. Osobito je prikladan kao prilaz planinarskom domu na Pokojcu za planinare koji dolaze iz pravca Varaždina. Do sela Seljanca možemo doći iz Varaždina pravcem Vidovec - Tužno - Lovrečan - Radovan - Margečan (oko 22 km). Bus vozi u 6:30, 8:30 i 11:30 sati. Od zadnjih kuća u Seljancu lijevo preko livade na šumski put (5 min), koji nas dovodi do ulaska u "Dolinu pećina". Divnim "Putem maslačaka" prelazimo na "Aleju bele rade", s koje možemo lijepo vidjeti dvije skupine stijenja "Češljevi" (narod ih obično naziva Pećinama). Na kraju doline, koja postaje sve uža, ulazimo u "Mihino ždrilo" i nakon kratkog strmog

DESNO: Put od Bele klancem Seljanca do doma na Pokojcu
DOLJE: U klancu Seljanca

Foto: Zlatko Pap

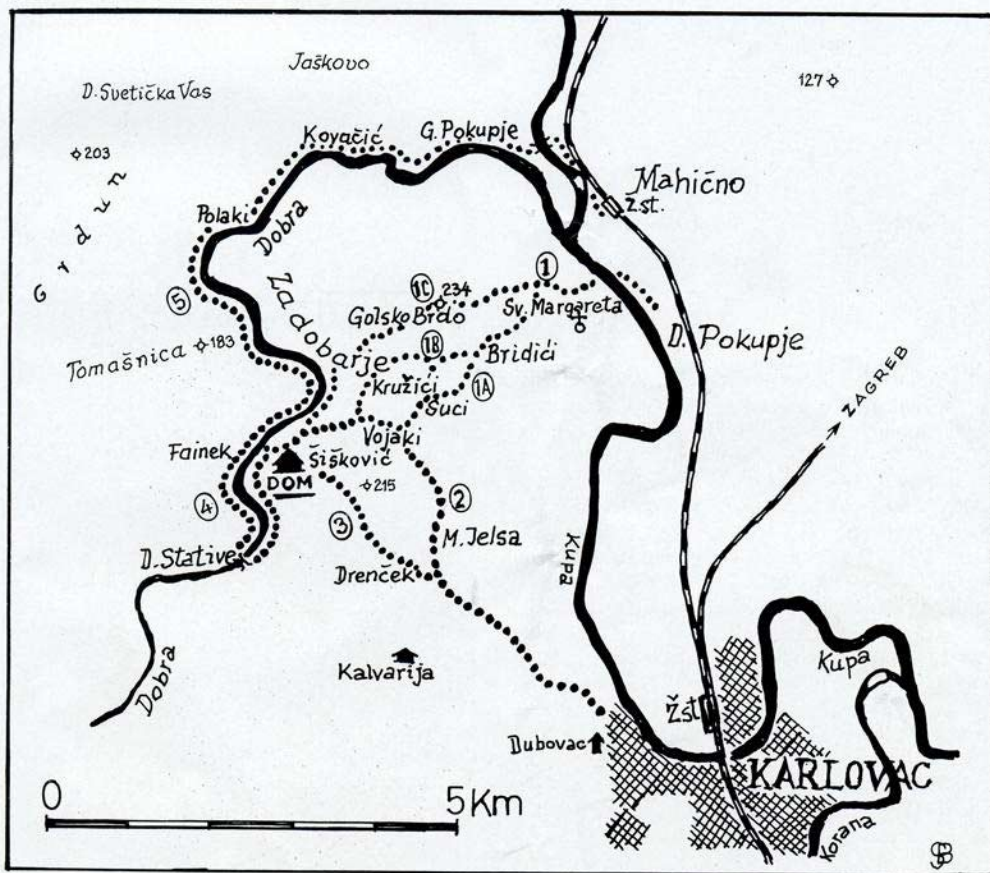

silaska prelazimo potok. Poslije 5 min polumraka prelazimo kanjon i uspinjemo se strmim "Vražjim usponom" do "Odmorišta pećina" (10 min), gdje uživamo u igri slapova i slapića, a pogled nam privlače male simpatične pješćane lučice. Uskoro smo kod "Stijene orlova", gdje prelazimo na drugu stranu kanjona i pomalo se penjemo "Stazom relaksacije", do svjetlijeg i prozračnog dijela gudure gdje gode zrake sunca na "Simfoniji potoka, leptira i cvijeća". Sunce obasjava padine pune raznog cvijeća. Kada prođemo "Carstvo cvijeća" i prošetamo se "Putem sunčevih zraka", dolazimo na šumski put do kojeg nam je ukupno trebalo 30 min. On će nas za dvadesetak minuta hoda dovesti do Planinarskog doma "Ham Pokojec". (Zlatko Pap)

● **Prilazi domu "Zadobarje".** U prošlom smo broju donijeli među vijestima podatak da je dom "Mont Zadobarje" posve uređen i da je pristupačan planinarima. Također je objavljena i slika doma, jedino što čitaocima nismo pružili podatke o tome kako stići do

doma. Sada to činimo zahvaljujući podacima što nam ih je dostavio dr. Ante Starčević iz Karlovca. Usput spominjemo da je dom otvoren subotom poslije podne i nedjeljom cijeli dan. Obavijesti na tel. 047/611-617, Antun Petrekanić. Redni broj prilaza odgovara i broju na karti.

- 1A. Karlovac - Donje Pokuplje (dovle autobusom) - Sveta Margareta - Bridići - Suci (1,30 h)
- 1B. Sveta Margareta - Bridići - Kružići - Zadobarje (1,30 h)
- 1C. Sv. Margareta - Golsko brdo (234 m) - Zadobarje (1,35 h)
2. Karlovac - Mala Jelsa (dovle autobusom) - Šiškovac - Fanjki (1 h)
3. Mala Jelsa - šumom Drenček - Fanjki - Zadobarje (50 min)
4. Most na rijeci Dobri u Stativama - Zadobarje (desnom obalom 30 min, lijevom obalom 45 min)
5. Karlovac - Mahično (dovle vlakom) - Gornje Pokuplje - Kovačići - Polaki - Grdunac - Zadobarje (1,45 h)

Tko je tko u hrvatskom planinarstvu

ZDENKO KRISTIJAN

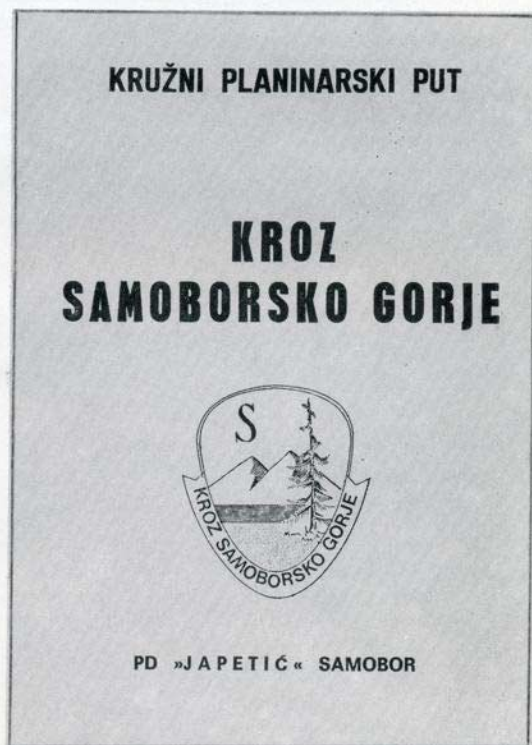
Zdenko Kristijan poznat je kao dugogodišnji pročelnik Markacijske sekcije HPD "Japetić" u Samoboru. Od 1978. godine neprestano vodi brigu o Kružnom planinarskom putu "Kroz Samoborsko gorje". Autor je pet izdanja vodiča po tom putu i vrlo dobre planinarske karte koja mu je priložena. Tko god

je u posljednja tri desetljeća posjetio Samoborsko gorje sigurno je zaključio da tako dobro održanih markacija nema nigdje drugdje u Hrvatskoj. Zasluga je to Zdenka Kristijana i njegovih suradnika.

Zdenko se rodio 13. listopada 1947. u Samoboru, gdje i danas živi i radi kao kontrolor kvalitete u IGM "Samoborka". Oženjen je i ima dva sina. Član je "Japetića" od 1958. i više je od 20 godina u njegovoj upravi. God. 1975. se učlanio u Gorsku službu spašavanja, 1976. je položio ispit za vodiča, 1978. je preuzeo "Kružni put" i do danas vodi svu administraciju oko evidencije i dodjele značaka, te o tiskanju i prodaji vodiča (dosad ih je prodano više od 14.000!). Od 1993. je član Komisije za puteve HPS, a upravo je dovršio pisanje Priručnika za markaciste.. Precizno je izmjerio udaljenosti na svim stazama Samoborskog gorja radi točnosti oznaka na putokaznim tablama. Niz godina je djelovao kao orijentacista, a uz to je i marljiv

obilaznik transverzala - obišao ih je 125! Suradnik je u vodičima po Karlovačkoj obilaznici, Bratskom putu Ljubljana - Zagreb, Planinarskom putu Žumberkom itd. Planinarski je predavač s vlastitim dijapozitivima, istraživač nepoznatih staza po Žumberku i sakupljač planinarske literature. Obišao je brojne planine u Hrvatskoj i susjednim zemljama. Dva put je bio na Mont Blancu i Grossglockneru, penjao se na Ortler, Monte Rosu, Olimp, Musalu, Pirin, a planinario je i na drugim kontinentima (Kilimandžaro, Visoki Atlas, Thorung La u Himalaji). Odlikovan je Zlatnim znakom HPS, Zlatnim znakom Planinske zveze Slovenije, a 1984. je dobio Nagradu fizičke kulture Samobora. (ŽP)

Prvo izdanje Kristijanovog vodiča iz 1979, koji je doživio pet izdanja

In memoriam

STJEPAN LOVRIĆ-STIPA (1923-1995)

Hrvatsko, a posebice slavonsko i požeško planinarstvo, izgubilo je još jednog agilnog člana. Riječ je o Stjepanu Lovriću-Stipi, umirovljenom trgovačkom poslovođu i aktivnom planinaru od 1947, pa sve do iznenadne smrti, 13. ožujka ove godine. Samo dan prije bio je nazočan otvorenju Požeškog planinarskog puta "Fra Luka Ibršimović".

Rođen je u Kapeli Batrini prije 72 godine. Trgovački zanat završio je u Novoj Gradiški, a drugi svjetski rat proveo u Hrvatskom domobranstvu, kao topnik i mornarički dočasnik.

Planinariti je počeo u Zagrebu ("Zagreb-Matica"), a nastavio u Požegi 1950. godine, gdje obnavlja PD "Sokolovac" i potiče izgradnju Planinarskog doma "Lapjak" u Velikoj. Kao oduševljen planinar i talentiran organizator, predvodio je požeške planinare na mnoge pohode. Posebice je bio oduševljen Velebitom i Triglavom, na koji se uspeo čak deset puta.

Sugrađani ga pamte i po drugim korisnim djelima. Primjerice, kao organizatora požeških izviđača, utemeljitelja i tajnika "Lige za borbu protiv raka", zaslužnog za izgradnju Dječjeg odmarališta u Baškoj na otoku Krku, poslovođu prve požeške samoposluge, aktivistu Ogranka Matice hrvatske, kuglača, ribiča, no ponajviše će ostati u pamćenju sugrađanima kao planinarski entuzijast, koji je svoju ljubav prema prirodi, domoljublje i vjeru u Boga na najbolje mogući način prenosio na planinarski podmladak i svoje unuke.

Za svoj nesebičan rad primio je najviša planinarska priznanja. Sahranjen je, uz sve vjerske i planinarske počasti, na požeškom groblju Sv. Ilije. U ime planinara se sa Stipom oprostio Ivica Martinek, njegov dugogodišnji planinarski i izviđački kolega i prijatelj.

(Ivan Jakovina)

Zaštita prirode

● **Kako potaknuti omladinu na zaštitu prirode.** U okviru programa na zaštitu prirode u 1995. i razvoja obrazovnog programa za zaštitu prirode, Komisija za zaštitu prirode HPS nastoji posebno senzibilizirati omladinu putem promocija knjiga i priručnika, putem izložbi kao "Flora croatica" (HPS) i "Ljepota hrvatskih planina" (HPD Pliva), razvoja video-programa kao i predavanja za zaštitu prirode. Kako bi što širi krug djece i omladine imao priliku vidjeti te izložbe i poslušati predavanje uz projekciju diapozitiva, poslana je obavijest zagrebačkim školama i knjižnicama o mogućnosti postavljanja spomenutih izložbi u njihovim prostorijama i o mogućnosti da se kod njih održi predavanje "Hrvatske planine i zaštita planinske prirode" uz projekciju diapozitiva iz najljepših planinskih područja i rijetkih i ugroženih biljaka Hrvatske. Ovim putem, s istim ciljem, obraćamo se i planinarskim društvima te ih pozivamo da se uključe u ovaj program. Na taj način

želimo da prije svega omladina što bolje upozna ljepote planinske prirode Hrvatske, da kroz to zavoli prirodu, postane njen ljubitelj i budući bolji zaštitnik te ostane pošteđena od raznih loših utjecaja kojima je sve više izložena. Neke škole i knjižnice već su se javile da se kod njih održi spomenuto predavanje i postavbe izložbe. Ako to i vi želite, obratite se Đenki Šprlja na tel. 181-482 (ured do 16 h) ili 178-104 (stan, poslije 16 h) ili pišite na HPD Pliva, Cankareva 22, Zagreb. (ĐŠ)

● **Prijave o otpadu.** Agencija za posebni otpad iz Zagreba, Savska cesta 41, tiskala je za potrebe Komisije za zaštitu prirode HPS i Eko-patrola "Prijave o otpadu". Prijave su dostavljene svim do sada osnovanim eko-patrolama u Hrvatskoj (18) i Gorskim stražama čuvara prirode ("Martinščak" i "Zagreb-Matica"). Pristigle ispunjene prijave evidentirat će u HPS-u gosp. Stjepan Ivić, a rješavat će ih Središnjica eko-patrola.

Vijesti

● **Susret planinara-pjesnika na Sovskom jezeru.** Po prvi puta je u nedjelju, 23. travnja, po prekrasnom vremenu, na Sovskom jezeru u Dilj gori, održan susret planinara-pjesnika, kojem je bilo nazočno više od 400 ljubitelja prirode i članova planinarskih društava iz Osijeka (2 društva), Našica, Đurđenovca i Feričanaca, Orahovice, Pleternice i Požege. Organizatori ove uspjele manifestacije bilo je HPD "Dilj gora" iz Slav. Broda i Slavonski planinarski savez, koji tijekom ove godine koordinira obilježavanje 100. obljetnice organiziranog planinarstva u Slavoniji. Gotovo sva pobrojana društva imala su svoje predstavnike, koji su čitali poeziju nadahnutu čovjekoljubljem, prirodom i domoljubljem. U programu su nastupili i članovi Književno-likovnog društva "Berislavi" iz Slav. Broda, te KUD "Tomislav" iz Sibinja. Susreti slavonskih planinara na Sovskom jezeru održavaju se s prekidima od 1981. godine, dok tradicija okupljanja požeških i slavonskobrodskih planinara seže u godine prije drugoga svjetskog rata. Kako to i priliči, za ovaj je susret izrađen uspio spomen-žig, a organizacija je bila uzorna.

(Ivan Jakovina)

● **Požeški planinarski put "Fra Luka Ibrišimović"** otvoren je 12. ožujka ove godine. Naime, Požežani tradicionalno obilježavaju Grgurevo, 12. ožujka, kada je fra Luka Ibrišimović 1688. godine predvodio ustanike, koji su na brijegu nedaleko od Požege, porazili Turke. Po prvi puta u program proslave Grgureva

uključili su se i požeški planinari, članovi HPD "Sokolovac", otvorenjem planinarskog puta u čast slavnog fratra. Put započinje i završava na središnjem požeškom Trgu, a prolazi najljepšim dijelovima požeškog vinogorja. Na prvom obilasku puta bilo je više od 400 planinara i ljubitelja prirode iz Osijeka, Našica, Đurđenovca i Feričanaca, Nove Gradiške, Pleternice i Zagreba (HPD "Željezničar").

(Ivan Jakovina)

● **Kiša nije omela "Papučke jaglace".** U nedjelju, 26. ožujka, uprkos kišovitom i hladnom vremenu, na velikim livadama uz potok Dubočanku okupilo se 1500 planinara i ljubitelja prirode, sudionika dvanaestog po redu proljetnog izleta slavonskih planinara, poznatijeg pod imenom "Papučki jaglaci". Izlet su utemeljili požeški planinari, svake ga godine obogaćujući novim sadržajem. Ove su godine po broju sudionika prednjačili Osječani i Našičani (više od 400), slijede izletnici iz Pleternice, Đurđenovca i Feričanaca, Slav. Broda, Orahovice, Nove Gradiške, Daruvara, Kutjeva, Belišća, Siska, Bjelovara, Kutine i Zagreba, te zamjetan broj sudionika iz Požege i Velike. Okupljene je pozdravio Antun Lovrić, predsjednik HPD "Sokolovac" iz Požege, a potom su kolone krenule u tri smjera: jedna preko Starog grada i Lapjaka, pa natrag Šulerovim putem do zborišta, druga prema skijaškoj stazi na Nevoljašu i Jankovcu, a treća prema Tisici i natrag. Na povratku je sudionike čekao topao grah, koji

Savsko jezero
Foto: I. Jakovina

je poklonila i servirala Hrvatska vojska. Planirani kulturno-športski program zbog nevremena nije održan.

(Ivan Jakovina)

● **Iz HPD "Kamenar", Šibenik.** Oko 150 članova HPK "Split" posjetilo je 9. travnja šibensko područje. Domaćini, članovi HPD "Kamenar" Šibenik, pokazali su im dio NP Krka i Skradin, a zatim su se odvezli do tvrđave Šubićevac iznad Šibenika, gdje su uživali u divnoj panorami. Tom su prilikom poslušali predavanje o postanku i znamenitostima ovoga starog hrvatskog grada. Dio izletnika pješačio je stazom Tromilja-Trtar-Rupčić-Šubićevac i na tvrđavi se sastao s ostalima. Potom je uslijedio razgledanje Šibenika. Izlet je na obostrano zadovoljstvo ostao svima u dragoj uspomeni. Za Uskrs su Šibenčani uzvratili posjet. Domaćini su im organizirali atraktivan izlet kanjonom Cetine, kroz Poljice od Gata do Kostanja. U Gatima su razgledali povijesne znamenitosti. S glavice Višnjevica dugo će u sjećanju ostati divan vidik na vrletni Mosor, pitoma Poljica i zelenu Cetinu. Primjeri dobre suradnje ovih društava nastavit će se i u buduću sudjelovanjem na zajedničkim izletima. (Ante Juras)

● **HPD "Stanko Kempny"** organizira ove pohode: Rožanski kukovi (1-2. 7.), Zagrebački planinarski križni put (8-10. 7.), Savinjske Alpe (22-23. 7.), Južni Velebit (13-15. 8.), Triglav (8-10. 9.). Obavijesti: Zupanić, 01/176244 ili Pavlin, 01/640016.

● **Zagrebački planinarski križni put.** Trodnevni planinarski pohod zagrebačkih i drugih planinara katolika po itineraru zagrebačkog planinarskog križnog puta, održat će se ove godine od 8. do 10. srpnja u znaku sjećanja na 60. obljetnicu prvog hodočašća preko Medvednice blagopokojnog kardinala A. Stepinca (6. 7. 1935.) i petog nošenja drvenog križa za mir u Domovini. Po već određenim postajama križnog puta, koje se nalaze u usputnim crkvama, kapelicama ili slikama i raspelima "krajputašima", početak je u subotu, 8. srpnja u 5 sati pred zagrebačkom katedralom, vodi preko Medvednice u M. Bisticu, a povratak je u ponedjeljak, 10. srpnja navečer u zagrebačku katedralu. Hoda ima 11-12 sati na dan, a noćenje je moguće u osobnim šatorima ili će biti osigurano na zahtjev organizatoru. Na pohodu će biti predstavljen "Planinarsko-hodočasnički vodič po Zagrebačkom planinarskom križnom putu" (u cijenu od 15 Kn uračunan je i prigodan bedž). Obavijesti kod organizatora: HPD "Stanko Kempny", Zagreb, Sv. Nikole Tavelića 2, tel. Zupanić, 01/176244 ili Pavlin 01/640016.

(Tomislav Pavlin)

● **PD "Mosor" u Splitu.** Posljednjih nekoliko godina uprava je radila u otkrivenom sastavu, a naročito u ovom ratnom periodu. Društvo zahvaljuje pojedincima koji su se istakli: M. Kriška, Z. Mandić, B. Medić, I. Marinov, K. Balić, dok je predsjednik G. Gabrić povremeno radio, jer je u HV. Pripremajući proslavu 70 godina rada, aktivirana je uprava pa je 27. travnja održana izvanredna skupština i izabrana kompletna uprava. Za predsjednika je izabran Stipe Božić, naš

poznati Himalajac. Izabran je odbor za proslavu 70-godišnjice, donesen plan rada i okvirni program za proslavu. Za predsjednika odbora izabran je dosadašnji aktivni član društva Vinko Maroević. Na skupštini je zapažen priličan broj mladih članova, što nas naročito veseli. Članovi su naglasili zadatak obnove Omladinske kuće na Mosoru, koja je izgorila lani 3. rujna.

(Bogomir Medić)

● **Ekolozi Dalmacije.** U subotu 13. lipnja organiziran je Regionalni skup planinara i ekologa sjeverne Dalmacije u Šibeniku i na Krki u povodu Europske godine zaštite prirode. Bio je prvenstveno posvećen zaštiti nacionalnih parkova i prirodnih rezervata sjeverne Dalmacije. Organizirala su ga HPD "Kamenar" iz Šibenika i "Paklenica" iz Zadra u suradnji s Komisijom za zaštitu prirode HPSL. Na skupu je predstavljen Priručnik "Sudjelovanje javnosti u donošenju odluka za zaštitu okoliša" (mr. Ivan Stošić iz Komisije za zaštitu prirode HPS. Predavanje o ljepotama i vrijednosti NP Paklenica održao je ing. Zoran Šikić a o NP Krka dr. Drago Marguš. Dogovorena je i daljnja suradnja s Komisijom za zaštitu prirode HPS s oba nacionalna parka. Značajan je bio i poticaj planinara Šibenika i Zadra za aktiviranjem eko-patrola u društvima. HPD "Kamenar" iz Šibenika je izradilo velik broj propagandnih letaka "KADA EKO-PATROLE", a u njemu su i pozvana društva da se aktivnije uključe u Europsku godinu zaštite prirode i Godinu kraškog runolista u Hrvatskoj. Bilo je govora o uređenju Šubićevca ponad Šibenika koji je zapravo prirodni ukras grada. Organiziran zajednički izlet na Krku i otok Visovac. (IS)

● **HPD "Klek"** je, nakon podužeg vremena, 7. svibnja održalo skupštinu u Ogulinu. Odziv planinara bio je iznad očekivanja, preko šezdeset. Očito da u kolijevci hrvatskog planinarstva postoji zanimanje za planinstvo. Izabran je Izvršni i Nadzorni odbor te Sud časti, a usvojen je i novi statut. U raspravi o stanju u domu na Kleku rečeno je da treba rješiti pitanje obeštećenja starog domara, naći novog te regulirati djelatnost u domu. Poželimo uspjeh ogulinskim planinarima!

(Miljenko Pavešić)

● **PD "Promina" Drniš.** U Šibeniku je 25. travnja održana obnoviteljska skupština PD "Promina" Drniš. Odaziv je bio zadovoljavajući, unatoč činjenici da su drniški planinari svi odreda prognanici, smješteni u hotelima od Makarske do Šibenika, a oni mladi u postrojbama HV i na prvim crtama bojišnice. Zato je i među nazočnima bilo najviše onih u vojničkim uniformama, ali i starih drniških planinarskih veterana kao što su Šime Duilo, privremeno smješten u Splitu, Ivica Ramljak-Tajko iz šibenskog Solarisa i Joso Andabaka, planinar čije je ime vezano za uspješnu izgradnju planinarskog doma na Promini. Skupština je usvojila Statut Društva i plan rada i izabrala Upravni i Nadzorni odbor, te Sud časti. Dužnost predsjednika povjerena je vrlo agilnom Petru Bukarici, dopredsjednik je Zvone Grečić, a tajnik Josip Matić. Sjedište Društva bit će u Unešiću, gdje je i ratna lokacija Drniša i njegova čelništva. Nakon skupštine, uz malu zakusku, članovi i

gosti dugo su još ostali pričajući i prisjećajući se ugodnih trenutaka i druženja na brojnim planinarskim stazama i domu na Promini. U svakoj riječi osjećala se čežnja za rodnim krajem i što bržim povratkom, a Stipe Grcić odrecitirao je poneku svoju prigodnu pjesmu.

(Ante Juras)

● **XX. memorijal "Andrija Petrić"** održan je 14. svibnja usponom na vrh Bjelolasice. Vrijeme nije nekako naklonjeno planinarima, na Bjelolasici je bilo čak i snijega. Ipak, planinarska upornost pobjeđuje. Pod Bjelolasicu se išlo autobusima, povratak preko Vrbovske poljane, Jančarice i Matić-poljane u Tuk gdje su ovjeravani kartoni. Vodiči su bili Zoran Lazić, Ivan Kovačić i Dražen Štifter, administrativne poslove obavile su Sava Šepić i Ludmila Petrić. Organizator, HPD "Torpedo" iz Rijeke, posebno se zahvaljuje domaćinima na HPD "Bijele stijene" Mrkopalj. Vidimo se na XXI. memorijalu!
(Miljenko Pavešić)

● **HPD "Pliva"**. Krajem veljače 95. PD Troglav je održalo svoju redovnu godišnju skupštinu na kojoj je vraćen stari naziv društva HPD Pliva. Prostorije društva sada su u Cankarevoj 22 na Črnomercu, a sastanci su utorkom od 19-22 sata. Na skupštini su sve sekcije izvjestile o rezultatima rada. Članstvo društva je povećano 50% i sada nas ima 150. Održano je oko 35 jednodnevnih i 15-ak dvodnevnih i jedan sedmodnevni izlet. Na sastancima je održano oko 35 predavanja. Osnovani smo eko-patrolu čiji članovi vode program na obrazovanju iz zaštite prirode, a organizirali su i 3 akcije čišćenja. Sudjelovali su na izložbi fotografija Flora croatica, na godišnjoj izložbi hrvatske fotografije u Trakošćanu. Za kalendar Planine Hrvatske 95 prihvaćeno je 5 fotografija iz našeg društva (Marković, Špralja, Jovanović). Organizirali smo izložbu fotografija Ljepota planina koja je dosad bila postavljena u Plivi, Knjižnicama Dubrava i Medveščak, a i druge su knjižnice za nju zainteresirane. Markirali smo u Samoborskom gorju put Grdanjci - Višnjevac. Pisali smo u HP, Bilogorskom planinaru, Magazinu i Vikend u te sudjelovali u eko-emisiji na radio Sljemenu. Neki su naši članovi odlikovani srebrnim znakom HPS (N. Cvitko, T. Franković, D. Ksenić, N. Kušlan, C. Mikulić, B. Škoda, Đenka Špralja i S. Vuksan) i srebrnim znakom PS Zagreba (kao i gore) i još B. Bjedov, brončani znak, S. Hampamer, A. Nagl, M. Spitzer, B. Šuškić, V. Gunjač, Z. Krstić, E. Salaj-Šmic. Tijekom travnja i svibnja održana je planinarska škola za 25 polaznika.
(ĐŠ)

● **Slavonci, iznenadili ste nas!** Na skupštini HPS u Samoboru dobio sam prospekt za Dan hrvatskih planinara 1995. godine u Jankovcu. Ugodno me iznenadilo, dobro je odabrano mjesto i vrijeme za njegovu podjelu. Prospekt je oblikovan dobro i tekst vrlo stručno prezentira tijekom Sleta, odajući temeljitost u njegovoj pripremi. No, Slavonci me iznenadiše i idućeg dana u Rudama. Stigoše kao poplava, njih nekoliko stotina, na jubilarni pohod "Tragom prvog izleta HPD-a" i preplaviše Rude. Poče odzvanjati vesela i snažna slavonska riječ te poneki stih pjesme.

Krenem do Velikog dola, a oni ostadoše da nabave potrebno za izlet. Vrijeme nam nije bilo osobito naklonjeno, prijetila je kiša, a staza je razmekšana i na pojedinim mjestima blatnjava. Korak po korak i, eto me i na Poljanicama! Malo sjedoh da predahnem, a zatim krenem na vrh Pješivice. Onako usput pogled mi se zaustavi na natpisu omanje nadstrešnice: "Degustacija slavonskih vina". Pomislim, baš dobro, hladno je i čaša "slavonca" dobro će mi doći. Mladić iza pulta, ljubazan i razgovorljiv, pita me koje vino želim, nabrojaviš desetak vrsta. Natoči mi čašu crnoga, uz napomenu da mogu doći po još. Simpatična djevojka pored njega odlomi oko pola kilograma pogače te kaže: Salate uzmete po želji! Koliko sam dužan? Ništa, slatko se nasmije i pokaže red bisernih zubiju te već lomi sljedeću komadinu kruha dajući je začuđenom planinaru.

Jedem ukusan kruh i zalijevam ga odličnim crnjakom. U sebi mislim: dobro su to upriličili, sigurno su dovezli pedesetak litara vina, nešto rakije i kruha i za promidžbu dosta. Prevarih se i to podebelo. Okrijepljen, krenuh na vrh. S Poljanica odzvanja svirka slavonskih bečara i to mi pomaže da su i moji koraci na usponu življi. Nakon sat vremena vratih se s vrha. Slavonki bečari sviraju još bolje i veselije. Pjesma je sve življa, pogotovo kada su došle na red slavonske poskočice. "Štand" degustacije radi nesmanjenim tempom... Što da kažem? Slavonci, iznenadili ste sve hrvatske planinare i planinare! Na podiju su jedna planinarka i planinar vrlo uspješno i temperamentno plesali bečar, pokazujući sve onako u gojzericama začuđujuću elastičnost. Slavonci, Poljanice ste osvojili u hipu! Jeste li birali ljude ili je to onaj slavonski čovjek "iz te naše ravne Slavonije" koji se znade zabavljati, veseliti, stvarati i ratovati? Doviđenja na Jankovcu!

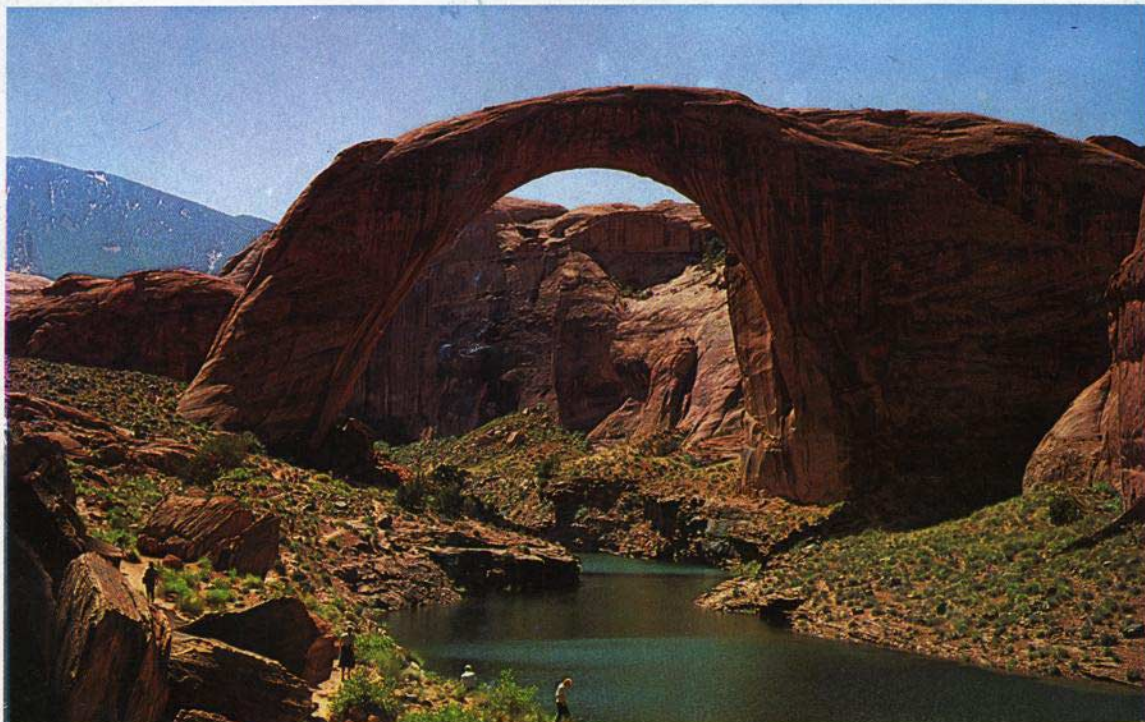
(Miljenko Pavešić)

● **Planinarski savez Zagreba** zbog preuređenja prostorija na Ribnjaku broj 2 privremeno ima novi telefon 468-016 (ured tajnika Željka Gobeca).

● **Idući broj "Hrvatskog planinara"** izlazi kao dvo-broj za srpanj i kolovoz u povećanom opsegu sredinom kolovoza.

● **Kuća na Biokovu "Slobodan Ravlić"** ima 12, a ne 2 ležaja kako smo objavili u broju 4 na 110. stranici. Obavijesti: HPD Biokovo, Makarska, pp 75, tel. i fax 021/616-455 (8-13 sati, pon. i pet. i 20-21).

● **Član uredništva dobitnik priznanja.** Državna uprava za zaštitu okoliša povodom ovogodišnjeg Svjetskog dana zaštite okoliša - 5. lipnja - u suradnji s ministarstvom gospodarstva, turizma, poljoprivrede i šumarstva, te prosvjete i športa podijelila je prošlog mjeseca u Velom Lošinj u svoje nacionalne Godišnje nagrade kao najznačajnija ekološka priznanja u Hrvatskoj. Nagrade su ove godine dodjeljivane u osam kategorija za koje je pristiglo 65 prijedloga. Od pristiglih prijedloga odabrano je 34 predloženi. U kategoriji "zaslužni pojedinac" od devet nominiranih priznanje je primio i član našeg uredništva dr. Srećko Božičević za svoj dosadašnji rad na zaštiti našeg okoliša.
(ŽP)

Rainbow Bridge u Coloradu (USA) foto: Ž. Poljak

CHROMOS
Tvornica grafičkih boja

CHROMOS
Printing Ink factory

Za grafičku industriju proizvodimo:

- boje za sve tehnike tiska s pripadajućim primjesama,
- različita pomoćna sredstva za rad u tiskarama,
- grafičke lakove,
- po željama kupaca izrađujemo boje i primjese.

Za industriju prerade plastičnih masa proizvodimo:

- boje za bojenje polietilena, polistirena, PVC-a u obliku granula,
- boje u tekućem stanju za bojenje polietilena, polistirena, ABS-a,
- boje za bojenje nezasićenih poliestera,
- boje za bojenje gume.

Zagrebačka 30, 41430 Samobor
Telefon: 041/ 782-122

Telefax 041/ 782-430
Telex: 21717 chrom rh